

WINKLER GÁBOR

Útmutató

ÉPÍTKEZŐKNEK

ÖRSÉG,
VEND-VIDÉK, VASI HEGYHÁT

SOPRON
1996.

WINKLER GÁBOR

Bevezető

Az Őrség barátságos, szép vidéke sajátos természeti értékeivel, hagyományos kultúrájával, különös szokásával a leguróbbi évszázadokban mindinkább az érdeklődés középpontjába került. Kezelve nemzeti célpont, jöhírű pihenőhely, mely a természet szépségeire csábítja. Az őslakók és a költők által megalkotott műemlékek között szerencsés körülmények között a régi házak helyreállítására, megoldására gondoskodni kell. Ezzel az építkezéssel tervezik. Az építések, de gyakran az építési megrendelő hatóságok is bizonytalanok mit és hogyan szabad építeni a jellegzetes környezetben. Kis kiadványunk közreadásával mindentől megkísérelünk segítséget nyújtani.

Útmutató

ÉPÍTKEZŐKNEK

ŐRSÉG,
VEND-VIDÉK, VASI HEGYHÁT

Munkatársak:

KOTTMAYER TIBOR, HADAS LÁSZLÓ,
SZABÓ PÉTER, SOMFALVI GYÖRGY

SOPRON
1996.

Készült a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság
megbízásából

ISBN 963 04 7508 1

Az útmutatóval kapcsolatban felmerült építészeti kérdésekben az alábbi szakértők adnak felvilágosítást:

Dr. Winkler Gábor Ybl díjas építész, egyetemi tanár,
Hadas László építész, Szabó Péter építész
Soproni Egyetem, 9400 Sopron. Tel.:(99) 311-100

Hs.ARC Építészeti Műhely Bt.
9400 Sopron, Deák tér 18. Tel.:(99) 311-664

É1 Munkacsoport Építész Iroda
9021 Győr, Aradi Vértanúk útja 16. Tel.:(99) 315-664/111

A rajzokat Winkler Gábor készítette,
a nyomdai előkészítést Szabó Péter munkája.

Felelős kiadó: Dr. Kárpáti László

Bevezető

Az Őrség barátságos, szép vidéke sajátos természeti értékeivel, hagyományos kultúrájával, különös szokásaival a legutóbbi évtizedekben mindinkább az érdeklődés középpontjába került. Kedvelt turisztikai célpont, jóhírű pihenőhely, mely a békés, nyugodt életre vágyókat letelepedésre csábítja. Az őslakók és az ide költözők egyaránt korszerű, korunkhoz méltó körülmények között szeretnének élni, ezért sokan a régi házak helyreállítására, megtoldására gondolnak, mások új lakóház építését tervezik. Az építetők, de gyakran az építést engedélyező hatóságok is bizonytalanok: mit és hogyan szabad építeni e jellegzetes környezetben. Kis kiadványunk közreadásával mindenekelőtt nekik szeretnénk segítséget nyújtani.

Az Őrség településeinek sajátos építészeti vonásai sok évszázadon keresztül alakultak, formálódtak, és a legutóbbi időkig őrizték jellegzetességeiket. A modern kor építészeti divatja néhány évtizede érte el ezt a vidéket, hatására a települések képe sokat változott. A változások nem mindig bizonyultak szerencsésnek, sok érték elpusztult, az újonnan épített házak nemegyszer megzavarták a település és a táj képét. Sokszor felmerül a kérdés: vajon lehet-e úgy építkezni, hogy az új épület korszerű és modern legyen, és mégis szépen beleilleszkedjen a tájba, és a meglévő építészeti képbe. Füzetünk összeállításával ezt szeretnénk bizonyítani. Kiadványunk képei és a magyarázó szövegek jó és rossz példákat mutatnak be, és emlékeztetőül mindig egy-egy hagyományos, régi megoldást is felrajzoltunk. Ezzel kívánjuk megkönnyíteni az építetők számára a döntést. A jó példák természetesen nem azt a célt szolgálják, hogy gépiesen másolják azokat. Ugyanis ami jó megoldás az egyik esetben, az más körülmények között akár hibás is lehet. A tervezés során nagy körültekintésre van szükség, a választásnál okos megfontolásra és finom érzékre. Minden feladat kérdések sokaságát veheti fel, és a környezet is befolyásolja a döntéseket.

Az Őrség kiemelt fontosságú tájvédelmi körzet, melynek gazdája, a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatósága e kis füzet segítségével kívánja megkönnyíteni az építetők munkáját, és elősegíteni, hogy minél előbb építési engedélyhez jussanak, elképzeléseik gyorsan valóra váljanak. A kiadvány nemcsak azt mutatja be, hogy mi az, amit nem szabad megépíteni; célja sokkal inkább az, hogy a lehetséges megoldások bő választékát nyújtsa, ötleteket adva, kedvet csinálva az építetőknek.

1. A telek kiválasztása, és a beépítés

Lakóházat építeni jelenlegi előírásaink szerint csak a település belterületén lévő, megfelelő méretű építőtelken lehet. Az építési telek kialakításakor és az épület helyének kiválasztásakor a településrészen meglévő, hagyományosnak tekinthető épületek, épületegyüttesek elhelyezkedését, elrendezését figyelembe kell venni.

A külterületi építkezés erősen korlátozott. Meglévő - a tulajdoni lapon és a földhivatali térképen jegyzett - épületek funkciójuknak megfelelően felújíthatók, korszerűsíthetők, újjáépíthetők, korlátozottan bővíthetők.

A település rendezési terve és az Országos Építügyi Szabályzat 45.§-a kijelöli és szabályozza a külterület beépíthetőségét.

A meglévő beépítési formák kialakulását több minden befolyásolta. Más módon helyezték el házaikat a köznemes, és más módon a jobbágytelkek gazdái. Máshogy építkeztek a magyarok, és megint másként a vendek /Felsőszölnök, Alsószölnök, Szakonyfalu, Kétvölgy, Apátistvánfalva, Orfalu/. Mindig gondosan felmérték a telek adottságait. A lejtők, a dombhátról lezúduló vizek, vizenyős részek, kiemelkedések, azaz a domborzat és a vízrajz, az úttal való kapcsolat /a telek bejárata/, a tájolás, és a meglévő növényzet mind meghatározó az épület helyének kijelölésénél.

Az Őrségi települések hagyományos elrendezése

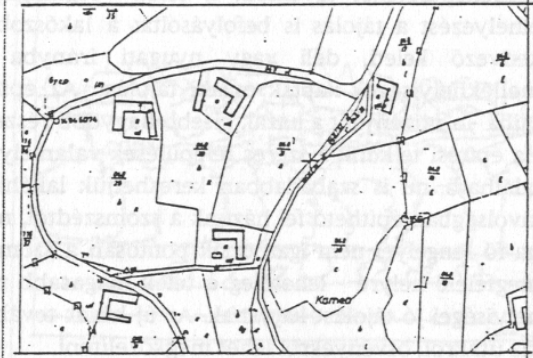
A Dunántúl jellegzetes településformája az utcás falu: a lakóházak a főutcat szegélyezik, rövid főhomlokzatukkal többnyire az utca felé fordulnak; a nem túl széles, földszintes épületek hosszan elnyúló, keskeny tömegei - akár a fésű fogai - merőlegesen az utcavonalra. Az Őrség legrégebbi településén ritkán találkozunk ezzel a beépítési formával. A Vend-vidék lakói legtöbbször a többiétől függetlenül választottak maguknak lakhelyet, lakóházaik, és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági épületek a tájban szétszórva helyezkednek el. Máskor laza elrendezéssel, egymás szomszédságában épültek fel a paraszti porták. E kis településrészek hagyományos elnevezése a "szer", amely nem több, mint egy-két tucat lakótelket foglalt magába. Köztudott, hogy Őrszentpéter - a vidék egykori urainak, az őrnagyoknak a székhelye - nyolc egymástól kisebb-nagyobb távolságra elhelyezett szerből állt. Ezek a Szala folyó két oldalán elhelyezkedő dombokra épültek fel, utak kereszteződésénél. Szalafő hat szerből állt, fontosabb utak híján ezek csupán laza kapcsolatban álltak egymással. Később a szereket összekötő utak mentén is épültek házak, ezzel a szeres települések egy-egy részlete mindinkább kezdett hasonlítani az utcás falvak megjelenéséhez. Az Őrségi falvak "utcásodása" ma is tart.

Útmutató

1.1. Házak elrendezése

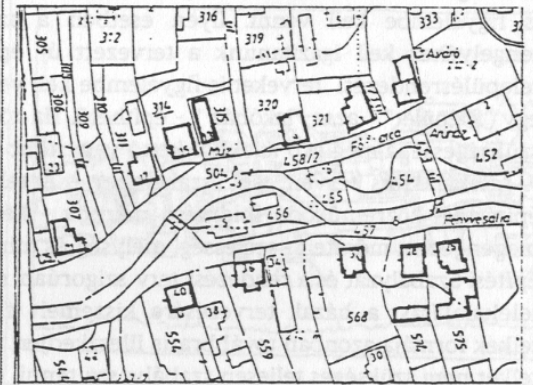
régen ilyen volt:

- a terület felszíni adottságához, és a természetes környezethez igazodott a laza beépítés és az utak nyomvonala
- a porták önálló zárt egységeket alkotnak

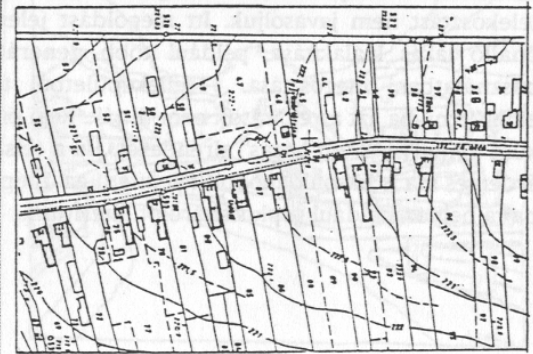
így ne!

- a meglévő, fésűs telekosztás keskeny házhelyeire sűrűn hatalmas tömbházak épültek, elzárva a telket, megbontva a falukép ritmusát

ezt ajánljuk!

- "utcásodó" főutca arányos méretű, hagyományos, fésűs elrendezésű új épületekkel.
- a település történetileg kialakult szerkezete megmarad.
- a zsúfoltság elkerülése végett egyes épületek az utca vonalától beljebb kerülhetnek

A "szórt" és "szeres" beépítések tanulmányozása segíthet az új házak elhelyezésében. Az őrségi ember ugyanis lakóházát, és a hozzá tartozó melléképületeket igyekszik a telek legmagasabb pontjára építeni. Az elhelyezést a tájolás is befolyásolta: a lakószobákat és a ház bejáratát a kedvező keleti, déli vagy nyugati irányba fordították, legfeljebb a mellékhelyiségek kaptak északi tájolást. Az épület például illeszkedett a tájba - a növényzet a házak kisebb-nagyobb részét takarta.

Ha építési telkünk a szeres települések valamelyikén vagy annak közelében található, mi is szabadabban kereshetjük lakóházunk helyét: ha megfelelő távolságban építhető fel házunk a szomszédtól, még az sem számít hibának, ha fő tengelyei nem igazodnak pontosan a szomszédokéhoz. A fontos, hogy megfelelő helyre - lehetőleg a telek magasabb részére - kerüljön a ház, és helyiségei jó tájolást kapjanak. Az új házat továbbra is a fő utatról leágazó kis utatról, ösvényekről lehet megközelíteni.

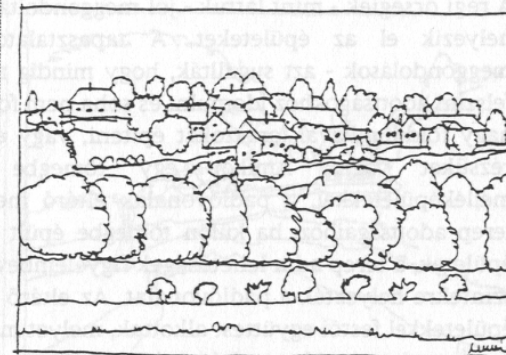
Ha megindult az "utcásodás" folyamata, ezt az épület elhelyezésénél nekünk is figyelembe kell venni. Ilyen esetben a szomszédos házak kialakult tengelyéhez kell igazítanunk a tervezett új épületet. Az elhelyezésnél a településrendezési terveket is figyelembe kell venni. Egy telken mindig csak egy "főépület" - azaz "lakóház" - építhető. Ha több család elhelyezése válik szükségessé, a meglévő telekből kettő vagy több lakótelket lehet kialakítani. A telekalakítás terveit csak szakember - a település tervezéséért felelős építéssel közreműködő földmérő mérnök - készítheti. A telkek legkisebb megengedett méreteit - szélesség, mélység és minimális terület - az Országos Építési Szabályzat és a rendezési terv szigorúan megköti. Érdemes azonban a telekalakítást a házak tervezésére kiszemelt építéssel is megbeszélni. A telkek formája azonban továbbra is illeszkedjen a meglévő telekosztáshoz. A telket nem szükséges teljesen szabályossá tenni, és biztosítani kell a közúttal való közvetlen kapcsolatot. A máig fennmaradt szeres településű részeken a telekosztást nem javasoljuk. Itt megoldást jelenthet egy főépületben több önálló lakás kialakítása, például több generáció együttélése és a telek használatbani megosztása. Melléképületből többet is lehet egy telken elhelyezni, ha azt az előírások nem tiltják. Régi őrségi portatípus a zárt udvar köré épített "kerített házas" elrendezés. Ha a felszíni adottságok megengedik, érdemes ma is hasonló módon telepíteni az új épületeket - még akkor is, ha a pajta helyett például gépkocsitárolót létesítünk.

Útmutató

1.2. Házak elrendezése

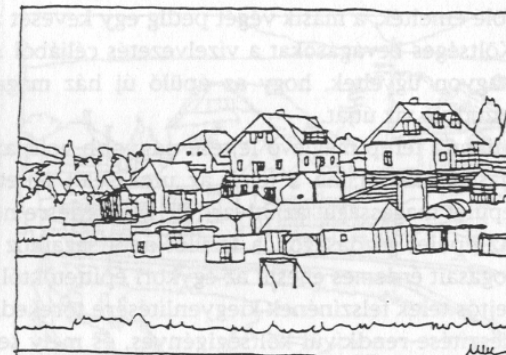
régen ilyen volt:

- "szeres" település domborzathoz igazodó elhelyezkedéssel
- az épület a telek megfelelő pontjára kerül
- kedvezően tájolt házak
- az épületek például illeszkednek a tájba,
- a házakat növényzet rejtü

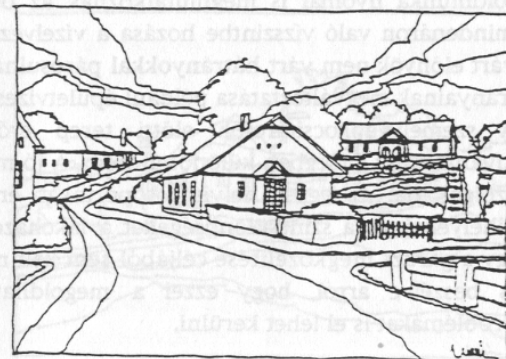
így ne!

- sűrű beépítés, szervesen elhelyezett melléképületekkel
- a tömegalakítás nem átgondolt
- a főépületek léptéktelenek, "eltakarják" a tájat
- hatalmas tömegükkel
- eltűnt, hiányzik a növényzet

ezt ajánljuk!

- a házak helyét gondosan kell kiválasztani,
- a fő- és melléképület jól kiegészíti egymást
- a régi és új házak illeszkednek az eredeti környezetbe
- a táj körülveszi az épületeket, és otthont ad azoknak

2. Épület a tájban

A régi őrsegiék - mint láttuk - jól meggondolták, hogy a telek mely pontjába helyezik el az épületeket. A tapasztalatok - no meg a gazdasági megfontolások - azt sugallták, hogy mindig az embernek kell a meglévő felszíni adottságokhoz idomulni és soha nem fordítva. Nem akartak költséges, nagy földmunkával teraszokat építeni, vagy éppen a domb oldalába mély rézsűket vágni. Amikor egy tömegbe vonták a főépületet a melléképületekkel, a padlóvonalak eltérő megválasztásával "idomultak" a terep adottságaihoz; ha külön tömegbe épült a lakóház, külön a gazdasági épületek, a terep adta lehetőségek figyelembevételével ugyancsak különböző szintekre helyezték a padlóvonalat. Az eltérő párkány- és gerincmagasságú épületekkel festői együttest alkottak, melyet ma is gyakran megcsodálunk.

A terepadottságokhoz a házak belső - metszeti - elrendezése is igazodott. Amennyiben a lejtés nem volt túl nagy, az épület egyik végét kissé a terep fölé emelték, a másik végét pedig egy keveset a terepszint alá süllyesztették. Költséges bevágásokat a vízvezetés céljából sem készítettek, arra azonban nagyon ügyeltek, hogy az épülő új ház magas gátként ne torlaszolja el a lezúduló víz útját.

Mikor a terep meglévő lejtése nagyobb volt, azt egy második szint építésére használták fel, ha a telek az utca felől lejtett, az utcára néző földszintes épület magasságát az udvar felé kétszintesre növelték.

Az épület gazdaságos, a terület adottságaihoz alkalmazkodó elhelyezésének fogásait érdemes ellesni az egykori építetöktől, építőktől. Soha nem szabad a lejtős telek felszínének kiegyenlítésére törekedni. A bevágások és feltöltések készítése rendkívül költségigényes, és mély sebeket üt a táj képébe, a talaj szerkezetébe. A táj a legapróbb változásokra is igen kényes; a legkisebb földmunka nyomai is megmutatkoznak az összképben. Emellett a felszín mindenáron való vízszintbe hozása a vízvezetés nehézségein sem segít; a várt előnyök nem várt hátrányokkal párosulnak. A természetes vízvezetés irányainak megváltoztatása például épületvizesedésekhez vezethet.

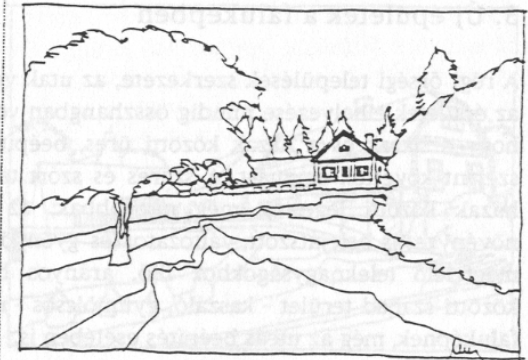
A személygépkocsitárolók előtti terep erős bemélyítése amúgy sem kívánatos, az őrsegi különösen nem. A jó megoldást a régi házak példája szolgáltatja: az egyes helyiségcsoportokat érdemes más és más szinten elhelyezni, és a szintkülönbségeket a lakóházon belül lépcsőkkel áthidalni. Így a garázs megközelítése céljából sem kell mély bevágást készíteni - nem is beszélve arról, hogy ezzel a megoldhatatlannak tűnő vízvezetési problémákat is el lehet kerülni.

Útmutató

2.1. Épület a tájban

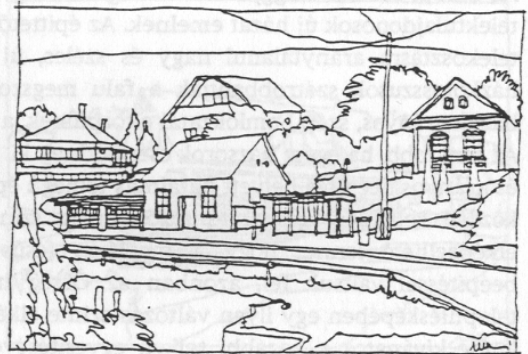
régen ilyen volt:

- egyedülálló, szép ház a tájban
- a ház a telek arra legalkalmasabb pontján, magaslaton épült
- az épületet a tájra jellemző növényzet veszi körül
- a ház formája, nagysága illik a környezetbe

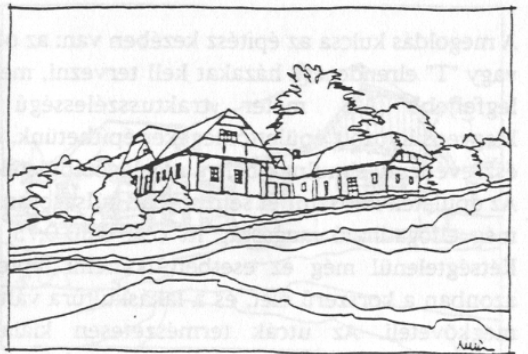
így ne!

- a sokféle, különböző nagyságú és esetleges elhelyezésű építmény "belepi" a tájat
- az épületek némelyike igénytelen, egymáshoz sem illenek
- az összkép zavaros
- a kertekben tájidegen növények találhatók

ezt ajánljuk!

- régi épülethez gondosan hozzáillesztett az új ház
- a régi és új harmonikus egységet alkot
- a természetes környezet háborítatlanul érvényesül

3. Új épületek a faluképben

A régi őrsgyi települések szerkezete, az utak vezetése, a telkek kiosztása, és az épületek elhelyezése mindig összhangban volt egymással. Ez magyarázta, hogy a házak és a házak közötti üres, beépítetlen terek kellemes ritmus szerint követték egymást. A szerves és szórt települések esetében az egyes házak közötti légterek még nagyobbak; az összkép, melybe a gazdag növényzet is belejátszott, változatos és gyönyörködtető. A harmónia titka a megfelelő teleknagyságokhoz illő, arányos beépítésben rejlett. A házak közötti szabad terület - kaszáló, gyümölcsös - mindig lényeges eleme volt a faluképnek, még az utcás beépítés esetében is.

Az utóbbi időben meggyorsult a meglévő, régi épületek bontása: helyükre a telektulajdonosok új házat emelnek. Az építetők hibát követnek el, ha a régi telekosztásra aránytalanul nagy és széles, új házat építenek. Ezek az új házkolosszusok szétrobbantják a falu megszokott képét: mellettük a régi házak arányos, szép homlokzatai eltörpülnek, a falukép szétesik.

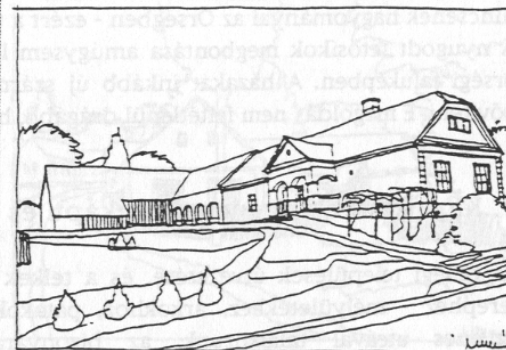
Az sem jobb, ha egész házsorok cserélődnek ki. Ilyen esetben a korábbi, laza és arányos beépítés helyett hatalmas tömegű épületek sora jön létre; a házak közötti kellemes arányú tértörzök pedig szinte teljesen eltűnnek. Elvileg elképzelhető lenne, hogy a meglévő, fésűs /fogas/ beépítést zárt sorú beépítéssel váltsuk fel, azonban az őrsgyi hagyományos, laza és festői településképében egy ilyen változás szinte elképzelhetetlen. Ugyancsak nem lenne kívánatos a korábbi telkek egyesítésével "helyet készíteni" egy-egy léptéktelen, nagy épületnek.

A megoldás kulcsa az építész kezében van: az otromba tömbházak helyett "L" vagy "T" elrendezésű házakat kell tervezni, melyek hossz- és keresztzárnyára legfeljebb 6-8 méter traktusszélességű lehet. Így nyugodt és kiegyensúlyozott épülettömegeket építhetünk, melyek nyeregtetővel lefedve észrevétlenül simulnak bele a meglévő épületek sorába.

Az épületek földszintjét sem szabad túlságosan magasra emelni - a szokásos, még elfogadható magasság itt cca. 0,30-0,75 m az utcai járdavonal felett. Kétségtelenül még ez esetben is némi léptéknövekedésről van szó, ezt azonban a korszerű élet, és a lakáskultúra változása legtöbbször óhatatlanul megköveteli. Az utcák természetesen kialakult teresedéseit, a lazább beépítést, a kevésbé szigorú építési vonalakat meg kell tartani.

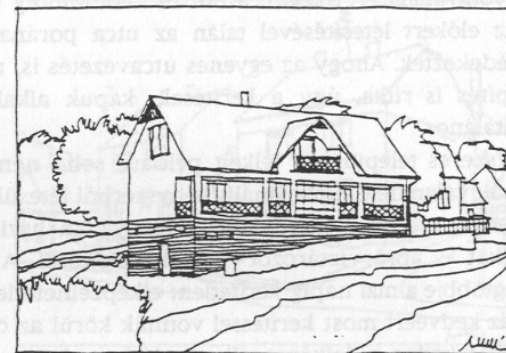
régen ilyen volt:

- az együttes minden eleme illeszkedik a domborzathoz
- a fő- és melléképület padlóvonala a terepadottságokhoz alkalmazkodik
- a meglévő szintkülönbségek érintetlenül megmaradtak

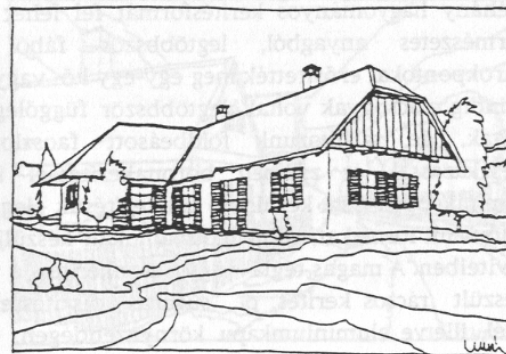
így ne!

- a sík terepre tervezett házat változtatás nélkül ráépítették a meredek terepre
- órmóttan, magas talapzat keletkezett
- a teraszok elszakadtak a zöld területtől, a kerttől

ezt ajánljuk!

- a meglévő telkekre óvatosan ráillesztett épület
- a szintkülönbségeket az eltérő magasságú lábazat egyenlíti ki
- a lakóhelyiségekből közvetlenül a szabadba lehet kilépni

Általában ezután is ragaszkodni kell a hagyományos, földszintes beépítéshez: az épület kétszintesé csak akkor váljon, ha ezzel egyik vagy másik végében a terep adottságaihoz igazodik. A tetőtér lakás célú hasznosításának nincsenek hagyományai az Őrségben - ezért a tetőtér beépítését kerülni kell. A nyugodt tetősíkok megbontása amúgysem lenne kívánatos a megszokott Őrségi faluképben. A házakat inkább új szárnyak hozzáépítésével célszerű bővíteni. E megoldás nem feltétlenül drágább, ha utánaszámolunk.

4. Kapcsolat a környezettel: kapu és kerítés.

Az Őrségi települések útvezetése, és a telkek kiosztása mindig a meglévő terephez - mélyületekhez, árkokhoz, patakok vonalához igazodott. Ahol egyenes utcával találkozunk, az bizonyára az utóbbi évtizedekben keletkezett, és valamilyen fejlesztési, rendezési terv alapján jelölték ki nyomvonalát. A házakat azonban nem mindig építették ki az utca vonaláig. Az előkert létesítésével talán az utca porának a házba hatolása ellen is védekeztek. Ahogy az egyenes utcavezetés is, a szabályos beépítési vonalra építés is ritka, úgy a kerítések, kapuk alkalmazása sem volt korábban általános.

A szeres települések telkeit például soha nem kerítették: kerítés és kapu csak valamiféle funkcionális kényszerből létesült. Kerítéssel védték a virágos kertet, esetleg a konyhakert növényeit a háziállatok ellen. Volt, amikor a tókat - apró víztározót - óvták kerítéssel. A szórt települések portáinak legtöbbször a mai napig kerítetlen: elképzelhetetlennek tartanánk, hogy egy új ház kedvéért most kerítéssel vonják körül az összes telket. Ha valaki mégis ragaszkodik a jelképes elhatároláshoz, legyen az inkább sövény, melybe kapu is építhető.

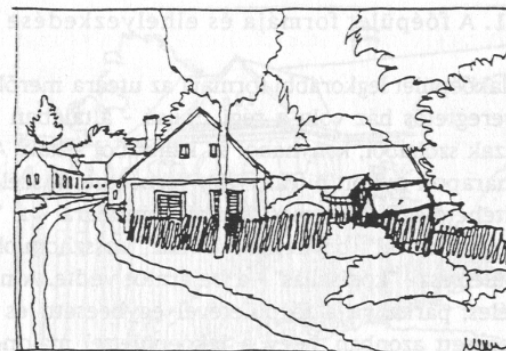
Néhány hagyományos kerítésformát fel lehet fedezni az Őrségben. Ezek természetes anyagból, legtöbbször fából készültek, legfeljebb a sarokpontokat erősítették meg egy-egy kő- vagy téglapillérrel. A fakerítések mindig alacsonyak voltak, legtöbbször függőleges karókból illetve lécekből álltak, de találkozunk földbeásott faoszlopokra erősített, vízszintes deszkázással, és zsilipelt boronakerítéssel is. Az új kerítések - ha semmiképpen nem kerülhető el létesítésük - legyenek alacsonyak, kerüljék a bonyolult formákat, túlzó motívumokat: készüljenek fából, levegős, áttetsző kivitelben. A magas tégl- vagy betonkerítés, a városi villákat utánzó vasból készült rácsos kerítés, pl. "sugaras" díszítéssel, a tömör lemezzel borított acél, illetve alumíniumkapu környezetidegen, és hagyományok nélküli az Őrség vidékén: ilyen semmiképpen nem szabad építeni.

Útmutató

3. Új épületek a faluképben

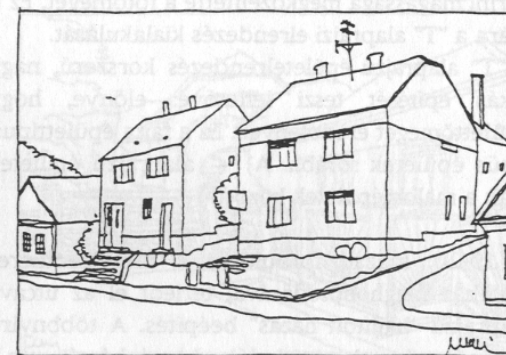
régen ilyen volt:

- a lejtős terephez, az úthoz és a felszín adottságaihoz alkalmazkodó házak
- kis szélességű épületek
- változatos alaprajzi formák
- földszintes házak, laza beépítés
- tetőtér csak tárolásra szolgál

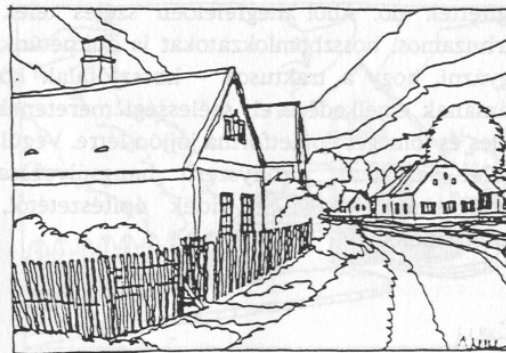
így ne!

- a keskeny telkekre ormótlan emeletes házak épültek
- a "tömbház" nagy méretei következtében nem tud alkalmazkodni a felszíni, és a táji adottságokhoz
- bántó léptékkülönbség a hagyományos és az új házak között

ezt ajánljuk!

- a település vegyes beépítésébe szépen illeszkedő új ház
- a házak közötti kellemes arányú szabad teresedések megmaradtak
- az új épület megépülése után is változatos, kellemes maradt a falukép

5. A főépület

5.1. A főépület formája és elhelyezkedése

A lakóépület legkorábbi formája az utcára merőleges, keskeny, egytraktusos, nyeregvetős ház volt: a régi típusú - általában boronafalás építésű - őrségi házak szobából, konyhából és kamrából álltak. A bejáratot a ház tömegéből kiharapott nyitott pitvar, vagy tornácszerű, széles ereszalja védte. Később - feltehetőleg a kismemesi kúriák mintájára - a "hosszházat" keskeny, rövid "keresztházzal" bővítették; a ház hosszomlokozata elé illesztett árkaos épületrész - "kódisállás" - a bejáratot védte. A nyitott előépítmény nem volt széles, párkánya a főépületével egybeesett, és apró fiók-nyeregvető fedte. Megesett azonban, hogy a lakóépülettel majdnem megegyező szélességben építették, a szélnek kitett oldalról falazattal, ablakkal zárták, gerincmagassága megközelítette a főtömegét. Ez az épületelem tette lehetővé mára a "T" alaprajzi elrendezés kialakulását.

A "T" alaprajzú épületrendezés korszerű, nagy alapterületű, jó beosztású lakás építését teszi lehetővé: előnye, hogy bontott és jó arányú épülettömeget eredményez. Ez a fajta épülettípus jól beilleszthető a meglévő, fésűs épületek sorába. A "+" alaprajzú épületekre is találtunk példát, igaz csak a malomépületek között.

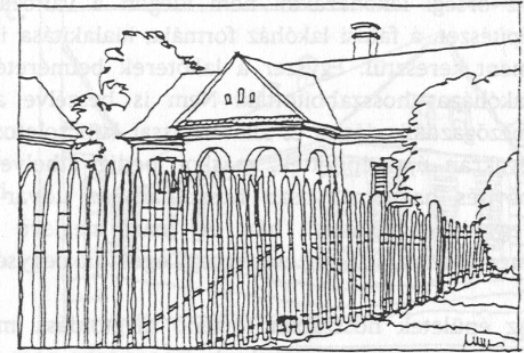
A 19-20. század fordulóján a mesteremberek közreműködésével épülő téglaház meghonosodásával terjedt el az utcával párhuzamos szárnyú, "L" alaprajzú "hajlított házas" beépítés. A többnyire títustervek alapján épülő középületek /elemi iskolák, községházak, stb./ pedig az utca vonalával párhuzamos, legtöbbször széles, kéttraktusos épülettípus elterjedését segítették elő. Ahol megfelelően széles telek áll rendelkezésre, utcával párhuzamos, hosszomlokozatosokat is építhetünk, arra azonban nagyon kell vigyázni, hogy a traktusok - hosszófalak közötti szerkezeti egységek - számának emelkedésével, szélességi méretének növekedésével nehogy túl széles és tömeges épületforma jöjjön létre. Végül fontos megjegyezni, hogy az épület sarkainak toronyszerű hangsúlyozása a főhomlokozati részbeni felmagasítása idegen e vidék építészettől, ilyet lehetőleg soha ne alkalmazzunk.

Útmutató

4. Kapcsolat a környezettel: kapu és kerítés

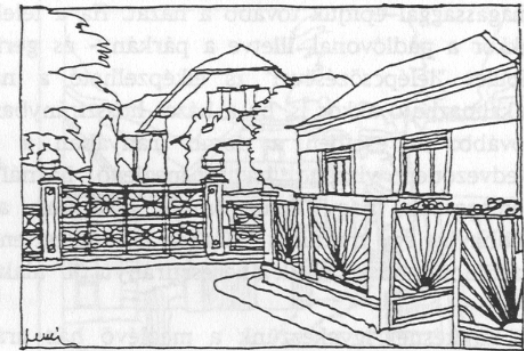
régen ilyen volt:

- függőleges osztású, fából készült kerítés
- tágas előkert és udvar
- egyszerű, földbe ástott oszlopok közé épített, ácsolt kapu
- az épület és kerítése szép összhangban van

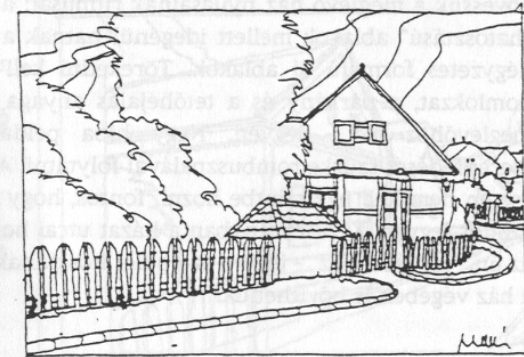
így ne!

- hagyományoktól eltérő kialakítású és anyagú kerítések
- felesleges díszítések, kastélybejáratot utánzó motívumok
- túlzottan magas térelválasztás
- ríktó, erős színű mázolás

ezt ajánljuk!

- alacsony, ügyesen megformált fakerítés
- egyszerű, ácsolt bejárati kapukeret
- a szeméttároló edény részére takaros, cseréppel fedett, zárt tárolóépület
- kerítés helyett honos fajtájú sövény is megfelelő

5.2. Meglévő főépület toldása

Az őrségi lakóházaktól nem idegen a változás: ahogy általában a népi építészet, a falusi lakóház formája, kialakítása is időről időre változásokon ment keresztül. Egyszer a lakóterek belméretét magasították, máskor a lakóházat hosszabbították. Nem is beszélve a gazdasági épületekről, a mezőgazdálkodással és állattartással kapcsolatos építményekről, melyekből gyakran újat építettek, máskor pedig áthelyezték, átépítették azokat. A bővítés hagyományosan hosszában, az udvar irányában történt: ez az "egyvégben épített" ház. A már meglévő lakóházhoz újabb szobát ragasztottak, szükség esetén egy egész lakóegységet építettek hozzá.

Az épületek hosszában történő megtoldása ma is elfogadható módszer, melyet mi is bátran ajánlunk. Bizonyosan nem történik hiba, ha a meglévő házzal megegyező szélességgel és a párkány- és gerincméretével megegyező magassággal építjük tovább a házat. Ha a telek a bővítés irányában lejt, akkor a padlóvonal, illetve a párkány- és gerincvonal süllyesztésével, az épület "lelépcsőzésével" is elképzelhető a nagyobbítás. Ez a módszer alkalmazható akkor is, ha a házat hosszirányban, az emelkedő felé építjük tovább: ez esetben a domb irányában a bővítést "fellépcsőzhetjük". Kedvezőtlen viszont, ha a meglévő háznál szélesebb és magasabb, tömegesebb, nagy épülettömböt kívánunk a hagyományos méretű - többnyire egy traktusos - házhoz hozzáilleszteni: ebben az esetben mindig szerencsésebbnek tűnik a keresztirányú, "L" alakú toldás.

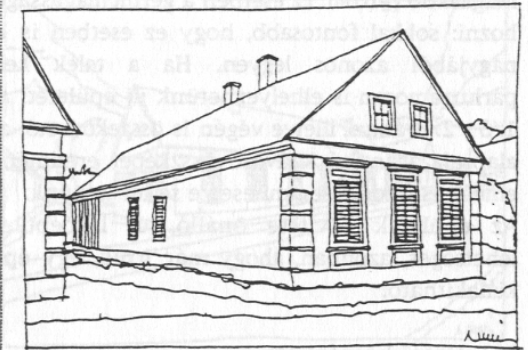
A bővítésnél igyekezzünk a meglévő ház arányaihoz, szerkezeteihez és építőanyagaihoz alkalmazkodni. A nyílások - ablakok, ajtók - kiosztásánál kövessük a meglévő ház nyílásainak ritmusát; a hagyományos, álló formájú "hatosztású" ablakok mellett idegenül hatnak a nagyméretű, osztás nélküli, négyzetes formájú új ablakok. Törekedni kell arra is, hogy a lábazat, a homlokzat, a párkány és a tetőhéjalás anyaga is azonos - de legalább a meglévőhöz illő - legyen. Nagy hiba például a meglévő ház bordó cserépfedését szürke rombuszpalával folytatni. A gerincmagasságot lépcsőzés esetén nem kell egy szintbe hozni, fontos, hogy a régi és új tető hajlásszöge azonos legyen. Keresztirányban a házat utcai homlokzatának vonalában - ez az ún. "hajlított ház" - illetve az épület hosszának cca. 1/3 - 2/3-ában, esetleg a ház végében is bővíthetjük.

Útmutató

5.1.1. Utcára merőleges főépület

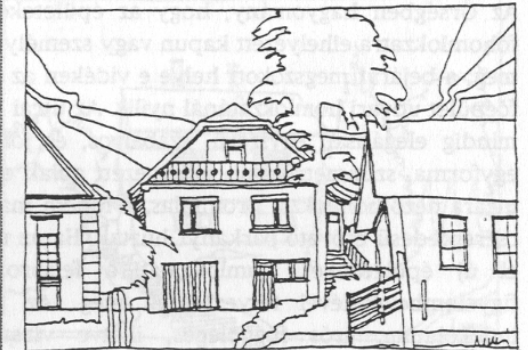
régen ilyen volt:

- háromablakos, módos paraszti porta: nagyobb méretei dacára is jól illeszkedik a faluképbe
- igényes homlokzat egyszerű, szép építészeti díszekkel

így ne!

- meglévő házak közé épült, léptéktelenül nagy, emeletes, oromfalas épület, utcavonaltól hátrahúzva
- túl magas földszint
- környezettől idegen homlokzati elemek - erkély - és rossz arányú és osztású nyílászárók

ezt ajánljuk!

- az "utcásodott" település lépcsős beépítésébe harmónikusan illeszkedő új épületek
- a telek szélességével arányos beépítési szélesség
- a hagyományos beépítés értékei nem vesznek el

Jó megoldást akkor kapunk, ha a bővítmény párkánymagassága azonos marad a régivel: nem hiba, ha az épülettoldás valamivel szélesebb és magasabb ($\pm 10\%$). Ez esetben a gerincmagasságokat nem kell egy magasságra hozni: sokkal fontosabb, hogy ez esetben is a régi és új tető hajlásszöge nagyjából azonos legyen. Ha a telek kellően széles, a meglévővel párhuzamosan is elhelyezhetünk új épületet: a két ház a hosszú homlokzat 1/3 - 2/3-ában, illetve végén is összeköthető, az így létrejövő "H" illetve "U" alaprajz arányos, kedvező összképet eredményezhet. Földszintes épülethez emeletes toldást semmi esetre se tervezzünk.

Az épületek bővítése önálló, új lakóépülettel egy telken belül nem lehetséges, azonban, ahogy már írtuk, egy épületen belül két önálló lakás kialakítható.

5.3. Utcai homlokzat

Az Őrségben hagyomány, hogy az épületeket nem az utca irányából, a főhomlokzatra elhelyezett kapun vagy személybejáraton keresztül közelítjük meg; a bejárat megszokott helye e vidéken az udvarban van, azaz a lakás a főépület udvari homlokzatánál nyílik. Az utcai homlokzat ennek megfelelően mindig elegánsan egyszerű, szabályos, és jól áttekinthető. Általában két egyforma, szimmetrikusan elhelyezett ablak díszíti a főhomlokzatot. Ha az utcára néző homlokzat oromfalas, a földem magasságában, az ablakok felett cserépfedésű esővető párkányt húztak. Ha az utcára merőlegesen helyezük el új épületünket, homlokzatát a felsorolt praktikus megfontolások figyelembevételével tervezzük meg. Az utcai homlokzat túldíszítése indokolatlan, erős függőleges, illetve vízszintes tagolása, zárt erkély létesítése nem kívánatos. Ha azonban a tetősíkok karakteresen kiugranak, a földem magasságában, a csonkakontyos tető alatt elképzeltető keskeny erkély kialakítása, ez azonban ne lépjen ki a homlokzat síkjából, és egyszerű deszka vagy falazott, vakolt mellvédet kapjon.

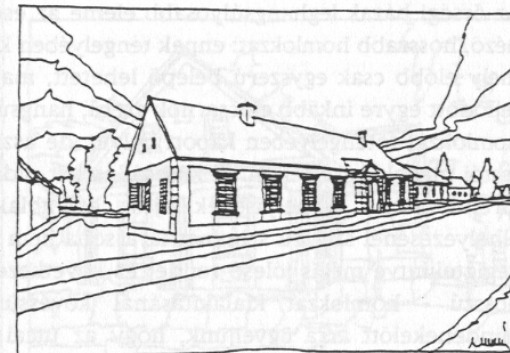
Az újabb időkben gyakrabban alkalmazott, korábban szokatlan, utcával párhuzamos beépítés esetén is tisztán áttekinthető, elegánsan egyszerű homlokzat létesítésére kell törekednünk. A bejárat helyét szerény előtető - ha kellően mély az előkert, "kódisállás"- szerűen megfogalmazott előcsarnok - hangsúlyozhatja. A homlokzat középső traktusának túlságosan erős kiemelése vagy éppen a sarkok felmagasítása - ezzel a homlokzat szimmetriájának túlon túl erős hangsúlyozása - nem vezethet jó eredményre; kupolák, tornyok alkalmazása nem megengedett. Érdekesség, hogy a régi, utcával párhuzamos gerincű házak homlokzatán általában három, hét, ritkábban öt ablak található, a négy és hat ritkán, alig fordul elő.

Útmutató

5.1.2. Hosszú házak

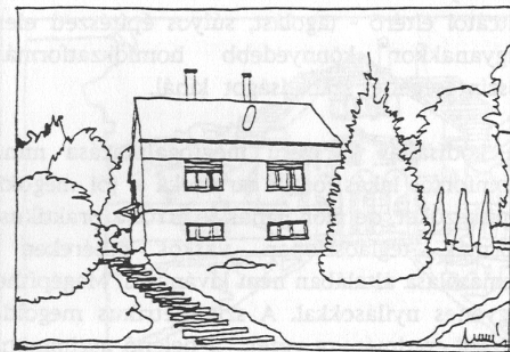
régen ilyen volt:

- a jó arányú, földszintes középület (iskola, kocsmá) utcával párhuzamos beépítése jól illeszkedik a településképhez
- a finoman hangsúlyozott oromzatos bejárat gazdagítja a homlokzatot

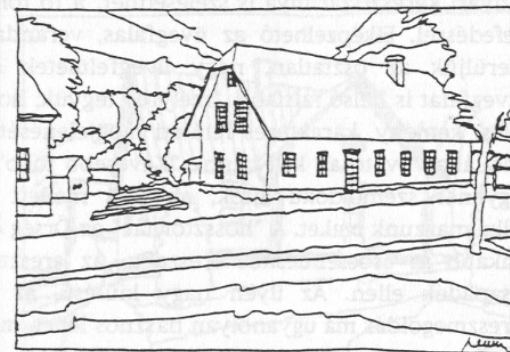
így ne!

- túlzottan magas lakóház jellegtelen, nagy tetőformával
- a földszint indokolatlan kiemelése
- szokatlan a rövid oldali bejárat, fölötté hevenyészett védőtető
- túlzott tereprendezéssel létrehozott meredek rézsű
- a kertben tájidegen növények

ezt ajánljuk!

- egyszerű tömegű "hosszúház"
- környezethez illő arányok és formák
- a szomszédos épületekhez, az úthoz és a teresedésekhez jól illeszkedik
- mindkét hosszú oldalán nyitható ajtó

5.4. Udvari homlokzat

Az őrési házak lehangsúlyosabb eleme az esetek többségében az udvarra néző, hosszabb homlokzat: ennek tengelyében kap helyet a híres "kódisállás", mely előbb csak egyszerű belépő lehetett, majd a nemesi kúriák hatására fejlődött egyre inkább előcsarnok szerű, hangsúlyos motívummá. Általában a homlokzat főtengelyében kapott helyet, de aszimmetrikus elrendezésével is festői megoldást értek el. A kódisállás két oldalán - híven követve a belső elrendezést - a helyiségek ajtó- és ablaknyílásai következtek. Ezek elhelyezésénél szigorú szimmetriára soha nem törekedtek: a homlokzatokon végigtekintve mégis jóleső rendet és következetességet érzünk. Az udvari - hosszú - homlokzat kialakításánál kövessünk mi is hasonló elveket. Mindenekelőtt arra ügyeljünk, hogy az utcai és udvari homlokzat között megfelelő összhang legyen, hiszen a kettő együtt látható, egyszerre érvényesül. Ne alkalmazzunk tehát az udvar felé sem túlzottan erőteljes - az utcától eltérő - tagolást, súlyos építészeti elemeket. Az "udvari" szituáció ugyanakkor könnyedebb homlokzatformálást, több rugalmasságot, ösztönzést és szabadságot kínál.

A kódisállás korszerű megfogalmazása mindig hálás feladat. Mivel a komfortos lakás fontos tartozéka a jól megoldott belépő, arra biztatjuk az építkezőket, ne mondjanak le erről a praktikus motívumról. A régi arkádok formák, téglaszlopon, vaskos pillérek nyugvó, nehéz boltzatok lemásolása általában nem kívánatos. Megépíthető a kódisállás akár fából is, egyenes nyílásokkal. A szimmetrikus megoldás az esetek nagy részében biztos eredményre vezet; a belépő aszimmetrikus bővítése ezzel szemben legtöbbször nem ad megfelelő megoldást. A kódisállás szükség esetén akár udvari keresztzárnyá is szélesedhet, a fő tömegre merőleges, nyeregtetős lefedéssel. Elképzelhető az üvegfal, verandaszerű megoldás is, azonban kerüljük az osztatlan, nagy üvegfelületek alkalmazását, és az osztott üvegfalat is belső falsíkba, "mélyre" tegyük, hogy az árnyék tompítsa annak éles, kemény, karakteres felületi megjelenését. A nyílások íves lefedésével általában óvatosan kell bánni. "Kevesebb több" - mondja a közmondás - az egyenes szemöldökű ajtók, ablakok mellett legfeljebb egyetlen ponton alkalmazzunk íveket. A "hossztornác" az Őrség építészetiében ritka, helyette inkább az esőcsendesítő ereszalja, az eresztornác nyújtott védelmet a csapadék ellen. Az ilyen nagy kiülésű, az udvari homlokzatot követő eszermegoldás ma ugyanolyan hasznos lehet, mint egykor volt.

Útmutató

5.1.3. "L" és "T" alaprajzú házak

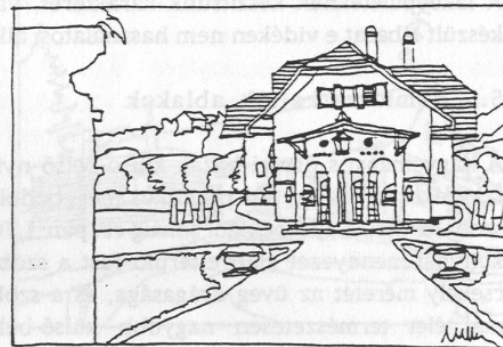
régen ilyen volt:

- utcára merőleges főépület, középtáján alacsonyabb keresztzárnyal
- szép arányú homlokzat
- különböző gerincmagasságú, de azonos hajlásszögű tetők
- a párkányzat egymagasságban összefogja a főépületet, és a tornácot

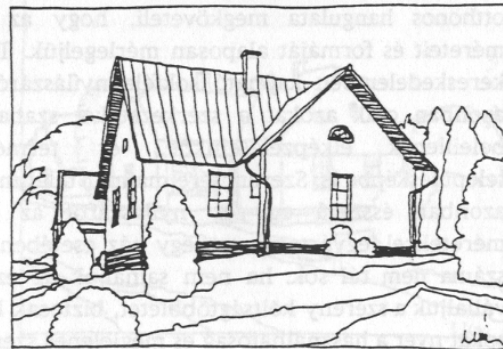
így ne!

- bonyolult, összetett tömegű lakóház
- túlzott épületmagasság
- a homlokzat és a tető aránya nem megfelelő
- indokolatlanul mozgalmas tetőforma
- a homlokzati díszítés hivalkodó, a hagyományoktól idegen

ezt ajánljuk!

- meglévő beépítéshez illeszkedő, hagyományos tömegű épület, amelyen megjelennek a korszerű formák és technikák
- különböző gerincmagasságú, nyugodt, azonos hajlásszögű tetősíkok

A régi formát mai szerkezeteinkből is meg tudjuk építeni: készülhet a földszinti földem, vagy a fedélszék kötőgerendáinak kinyújtásával, ügyes ács munkával.

Oszlopos, pilléres tornácot leginkább melléképületeknél alkalmaztak: a létesítéséhez szükséges területet a gazdasági épület területéből "lopták ki"; innen a név: lopott tornác.

Az, hogy az épület egész hosszoldalán végighúzódó oszlopos tornácnak nincsenek hagyományai, még nem azt jelenti, hogy ilyen egyáltalán nem tervezhetünk. A más vidékekre jellemző, súlyos, tömzsi oszlopokkal, széles pillérekkel alátámasztott, nyomott, nehézkes ívsorral átboltozott árkádsort azonban semmiképpen ne alkalmazzuk az újonnan tervezett lakóépületeken. A könnyű, fa szerkezetű oszloptornác, elegánsan megkonstruált, szép ácsszerkezettel az új őrségi lakóházak hosszhomlokzatára is elképzelhető; természetesen csak akkor ajánljuk, ha megépítése az épület használhatóságát jelentősen növeli.

A lakóépületeknek készítsünk karakteres, vakolt lábazatot: a terméskőből készült lábazat e vidéken nem használatos, alkalmazását kerüljük.

5.5. Homlokzati ajtók, ablakok

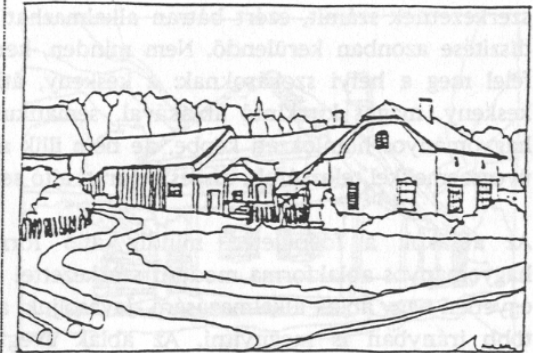
A hagyományos őrségi házak külső-belső nyílászáróinak méretét a szigorú takarékoság, és egy sor praktikus megfontolás befolyásolta. A konyhából a szobába vezető ajtó például sokáig csupán 1,70-1,80 m magas volt, nehogy a konyhai mennyezet alatt elterülő füst a szobába is behatoljon. Az ablakok csekély méretét az üveg drágasága, és a szobák kifűthetősége indokolta. A mai élet természetesen nagyobb külső-belső nyílásokat igényel, de a "csupaüveg - csupaablak" sohasem lesz az itteni lakóházak fő jellegzetessége. A jó fűthetőség, no meg az épület külső megjelenése, és belső tereinek otthonos hangulata megköveteli, hogy az ablakok, ajtók elhelyezését, méreteit és formáját alaposan mérlegeljük. Természetesen válogathatunk a kereskedelemben kapható sokféle nyílászáró között: a bőséges kínálatból azonban csak azokat a szerkezeteket szabad megvásárolni, amelyek jól beleillenek elképzeléseinkbe, és természetesen a hagyományos településképebe is. Szerencsére ma már találunk ilyeneket is. Egyes esetekben azonban ésszerű egy-egy nyílászárót az épülethez illő formában és méretekkel legyártatni: egy-egy ház esetében az ilyen "egyedi" nyílászárók száma nem túl sok: ha nem sajnáljuk az ezzel kapcsolatos fáradságot és vállaljuk a szerény költségtöbbletet, biztosak lehetünk benne: új lakóházunk sokat nyer a használhatóság és megjelenés szempontjából is.

Útmutató

5.2. Meglévő főépület toldása

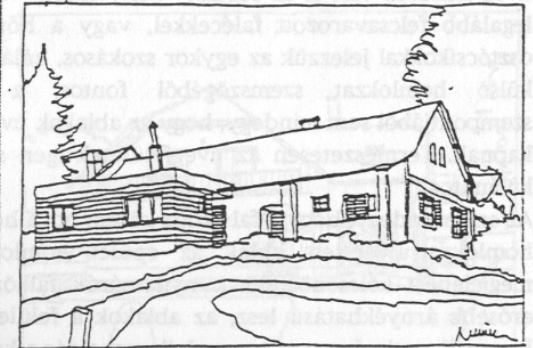
régen ilyen volt:

- az utca felőli oldalon második lakóegységgel, és melléképületekkel megtoldott lakóház
- változatos épületformák festői csoportosítása

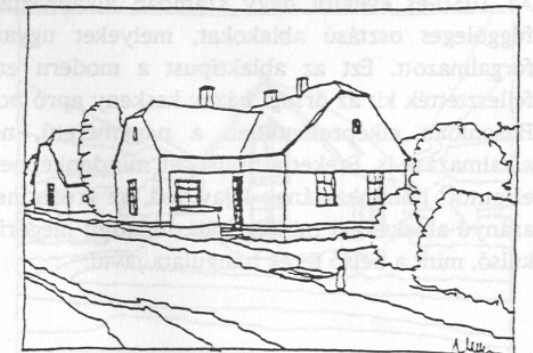
így ne!

- meglévő, szép arányú, nyeregtetős ház hosszornácához épült idegen, lapostetős toldás, esetleges elhelyezéssel
- anyaghasználatában, ablakformáival a régi épülettől idegen
- füstelvezetése szabálytalan

ezt ajánljuk!

- két háború között épült szerény méretű ház toldása keresztoszárral
- toldás eltérő formaelemekkel, de azonos jellegű tetőformával a környezet többi épületéhez igazodik

Nézzük például a lakás bejáratát. A régi házak függőleges deszkából összeállított keretek közé fogott bejáratú ajtóit a 19. század derekán a táblás-keretes "vésett" szerkezetek váltották fel. Mindkét megoldás ma is korszerű szerkezetnek számít, ezért bátran alkalmazhatjuk. A tok és szárny túlzott díszítése azonban kerülendő. Nem minden, kereskedelembe kapható ajtó felel meg a helyi szokásoknak: a keskeny, átlósan lécezett "TÜZÉP" ajtó, keskeny, magas kitekintő ablakával, sematikus rácsosásával nem illik a hagyományos homlokzati képbe, de nem illik a környezetbe a domborított üvegszemekkel telezsúfolt, díszes bejáratú ajtó sem.

Az ablakok a főépületen mindig álló formátumúak voltak - ez a hagyományos ablakforma modern szerkezettel is építhető. Ne törekedjünk egyetlen nagy ablak alkalmazására. Javasoljuk: a nagyobb szobákat érdemes több irányban is megnyitni. Az ablak üvegfelületeit korábban mindig osztották. Ma az üvegtáblák sűrű osztásáról technikai okokból - a hőszigetelő üveg nehezen tűri el az osztást - kénytelenek vagyunk lemondani. Ha lehet, legalább felcsavarozott falécekkel, vagy a hőszigetelő üvegezésbe rejtett osztócsíkokkal jelezzük az egykor szokásos, hálás üvegosztást. Ez nemcsak a külső homlokzat szémszögéből fontos; a belső terek kialakítása szempontjából sem mindegy, hogy az ablakok üvegfelületei milyen rajzolatot kapnak. Természetesen az üvegfelületek igen sűrű, öncélú felosztása sem kívánatos.

Az sem mindegy, hogy a falsíkhöz képest hova helyezzük az ablakot. A külső homlokzatra épített ablak az épület homlokzatának sajátos, síkszerű megjelenést kölcsönöz; ha a nyílászárók falközbe kerülnek, a homlokzat erősebb árnyékhatású lesz, az ablakok a felületet markánsabban tagolják. Esete válogatja, hogy mikor melyik megoldás a kedvezőbb.

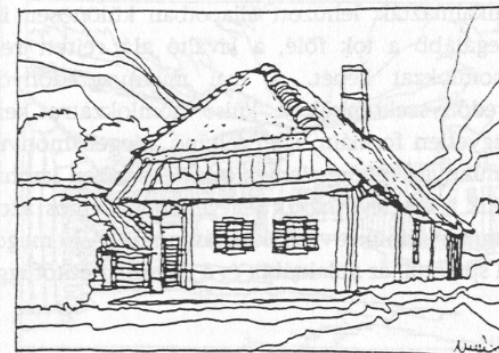
Az 1950-es évektől nagy számban alkalmaztak téglalap formájú, három függőleges osztású ablakokat, melyeket ugyancsak az egykori "TÜZÉP" forgalmazott. Ezt az ablaktípust a modern emeletes városi bérházakhoz fejlesztették ki: az őrségi házak keskeny apró homlokzatán idegenül hatnak. Hasonlóan elképzelhetetlen a nagyméretű, négyzetes házigyári ablakok alkalmazása is. Ezeket a típusokat mindenképpen kerülni kell. Egy régi ház elrontott homlokzatának kijavítása, az eredetinek jobban megfelelő új, álló arányú ablakokkal mindig hálás feladat; megéri a ráfordítást, hiszen úgy a külső, mint a belső terek hangulata javul.

Útmutató

5.3. Utcai főhomlokzat

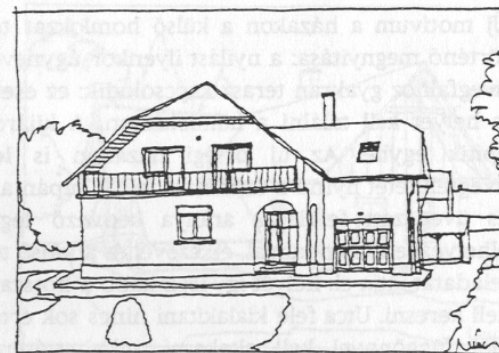
régen ilyen volt:

- zsuppfedeles, csonkakontyos, nyeregtetővel fedett utcai homlokzat
- kétablakos, "hossztornácós" épület, a sarkokon a boronafák keresztvégeivel
- tapasztott, meszelt felület, sötét színű lábazattal
- nyitott-, deszkázott padlástér

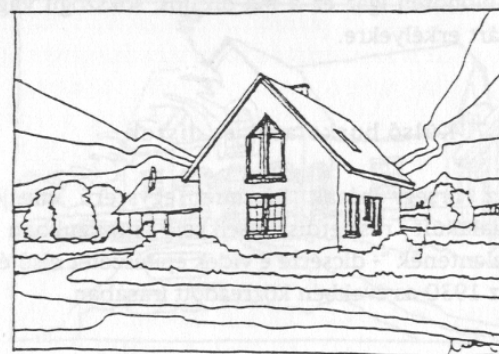
így ne!

- kedvezőtlen arányú, szélesen elterpeszkedő főhomlokzat
- rendezetlen nyílásosztás, egymáshoz nem illő nyílászárók
- "haszontalan" erkély, igénytelen korláttal, rossz elhelyezéssel

ezt ajánljuk!

- hagyományos arányú, oromfalas főhomlokzat
- érdekes, újszerű nyílásformák
- hagyományos, nyersen hagyott téglafelület a homlokzaton

Nagyon nehéz az elsötétítés megfelelő megoldása is. Korábban nyitható ablaktábla, "zsalugáter", vagy egyszerű, nehéz anyagú függöny biztosította a fénytől való védelmet. Az "Esslingeni" redőnyt az 1930-as évektől alkalmazták: lehúzott állapotban különösen idegen megoldásnak tűnik, de legalább a tok fölé, a kiváltó alá rejtett redőnysekrény nem zavarja a homlokzat képét. A mai műanyagredőnyök legnagyobb hibája, hogy redőnysekrényük a külső homlokzatra kerül: ha túl nagy méretű és ügyetlen formájú, igen feltűnő, idegen motívum az őrési környezetben. A műanyag redőnyelemek sokféle színben kaphatók: a sötétbarna árnyalat jól illik a meglévő házak jellegéhez is. Sajnos azonban a műanyag redőnylécek hamar színüket veszítik, elsárgulnak. A jó megoldás - úgy tűnik - a jövőben is a spaletta, az ablaktábla és a nehéz sötétítőfüggöny marad.

5.6. Üvegfalak

Új motívum a házakon a külső homlokzat teljes, padlótól a mennyezetig történő megnyitása: a nyílást ilyenkor úgynevezett "üvegfallal" zárják le. Az üvegfallhoz gyakran terasz kapcsolódik: ez esetben a teraszra vezető ajtónak is helyet kell találni a homlokzaton. A kijáró ajtót gyakran az üvegfallal építik egybe. Az új őrési házakon is lehet természetesen nagyobb üvegfelületet nyitni a természet felé. Csupán arra kell ügyelni, hogy a tömör és üvegezett felületek aránya kedvező legyen. Az üvegfal a mögötte elhelyezkedő nappalival, étkezővel és a külső terasszal gyakran a "kódisállás" feladatát látja el: helyét így leginkább a hosszan elnyúló udvari homlokzaton kell keresni. Utca felé kialakítani nincs sok értelme, hiszen a kíváncsiskodók elől függönnyel kell eltakarni, elhelyezésénél fogva zajos, poros, és a hagyományos utcaképpel is nehezen összeegyeztethető megjelenésű. Különösen igaz ez a ma divatos, sokszögű vagy íves alaprajzú üvegfalakra, zárt erkélyekre.

5.7. Külső burkolatok és díszek

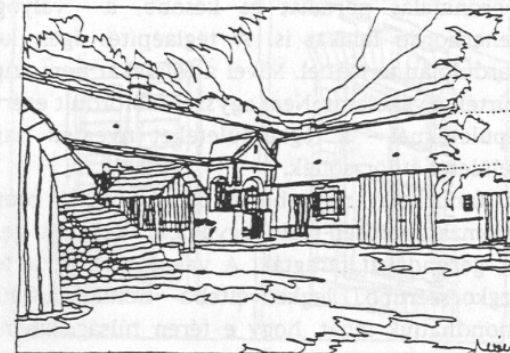
Az őrési házak "őszinte, egyszerű megjelenésükben, szükségszerűen kialakult részletdíszítéseikkel önmagukban is művészi tömegalakítást jelentenek" - dicsérte e vidék építészetét első építész felfedezője, Tóth János, az 1930-as években közreadott írásában.

Útmutató

5.4. Udvari homlokzat

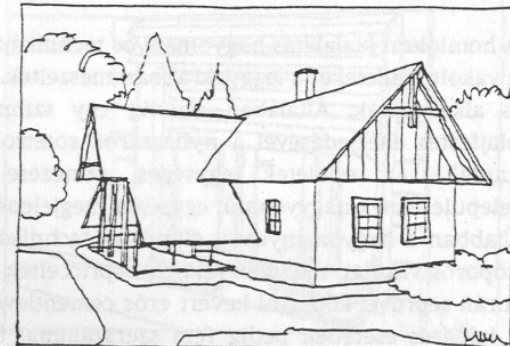
régen ilyen volt:

- gazdag udvari homlokzat "kódisállással"
- egy tető alatt kapcsolódó melléképület
- zárt, otthonos hangulatú udvar
- a más és más típusú nyílások ellenére egységes látvány

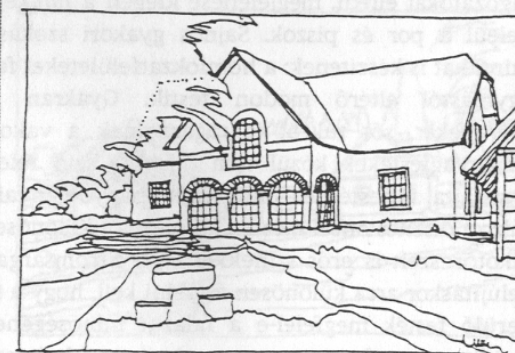
így ne!

- bonyolult udvari architektúra
- zavaros, kevésbé tetszetős, "kódisállás"-szerű előépítmény
- indokolatlanul szabálytalan, szervesetlen tetőforma

ezt ajánljuk!

- arányos tömegű és elrendezésű főépület
- mértékkel alkalmazott, változatos formák
- az istállóépületnél általános "lopott tornác" hagyományos téglarchitektúrájának visszafogott felélesztése

Az őrségi ház hagyományos egyszerű megjelenését a házak tapasztott, vakolt külső homlokzata határozta meg. Tapasztották a fagerendákból épült, boronafalas portákat és később, a vályogból, sárból készült külső teherhordó falakat is. A téglalapítás igen későn, csak a 19-20. század fordulóján terjedt el. Mivel a főfalakat nem szigetelték, a téglafalak nehezen tűrték a vakolatot. Nem egyszer előfordult ezért, hogy - különösen gazdasági épületeknél - a téglafelületeket nyersen hagyták, telibevakolták és a felületet átdörzsölték.

A faburkolat nagyobb felületekben az oromfalakon jelent meg. A fa oromzatot erősen kiülő fagyámokra fektetett gerendázat tartotta: a gyámokat és gerendákat faragták. A vakolt felület, a téglalapítás és a faburkolat máig a legkorszerűbb, legkedveltebb homlokzatfelületek közé tartozik: nem mondhatjuk tehát, hogy e téren túlságosan meg lenne kötve az építetők keze a választásban. És mégis: az utóbbi időkben sok hibát követtek el; ezekből érdemes tanulni.

A homlokzat kialakítás hagyományos technikája az Őrségben a sima vakolás: a vakolt felületeket a leggyakrabban meszelték. Később a színes mészfestést is alkalmazták. Általában mindig egy színnel festették a házakat. Az olajfestés elterjedésével a nyílászárók sötétzöld, kék vagy barna mázolás kaptak. Az épületek egységes színezése a szereknek, a főutcás településeknek nagyvonalú, egységes megjelenést biztosított.

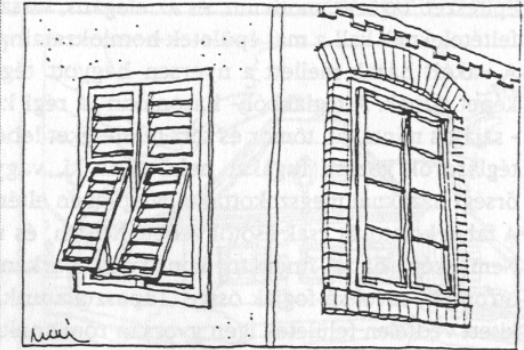
Újabbán a hagyományostól eltérő, új technikák is megjelentek. Elterjedt a kőporos vakolat, melynek felületét spriccelték illetve kaparták. A spriccelés során seprűvel kőporral kevert erős cementlevet csapnak fel a homlokzatra: a kaparás esetében pedig fém szerszámmal fésülték végig a még nedves vakolatot. Mindkét felületnek nagy hibája, hogy a finom homlokzati tagozatokat elfedi, megjelenése idegen a faluképtől, és a vakolatba gyorsan beleül a por és piszok. Sajnos gyakori szokás, hogy a kapart vakolatba mintákat is készítenek: a homlokzatfelületeket felosztják, és az apró mezőket egymástól eltérő módon festik. Gyakran gyárban készített, mintás cserepeket, sőt tükröt is ragasztanak a vakolatba. Az újabbán kapható műanyagfestékek közül sem minden szín felel meg a környezetnek. Az ilyesfajta falfestésnek nincsenek hagyományai az Őrségben, ez a fajta, túlzott díszítés öncélú, ezért kerülendő. Különösen zavaró, ha a kerítés egyes alkotórészeit is erős színekkel - pl. citromsárga, fehér és rózsaszín - festik. Felújításkor arra különösen figyelni kell, hogy a felhordott vakolat, és az arra kerülő festék megfelel-e a falazat minőségének. Műanyag alapú, vízzáró festéket, és erősen cementes - javított - habarcsot természetes nedvességű falaknál ne alkalmazzunk.

Útmutató

5.5. Homlokzati ajtók, ablakok, üvegfalak

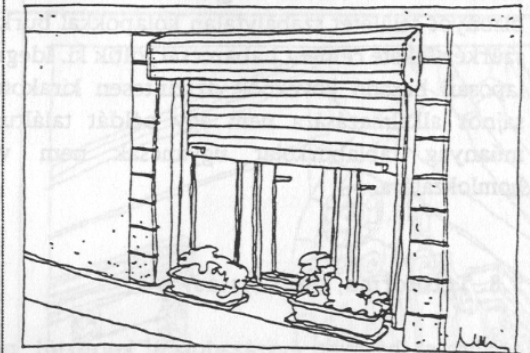
régen ilyen volt:

- hagyományos ablakok
- balra: zsalugáteres, álló formátumú faablak, homlokzati síkra helyezve
- jobbra: téglaház "nyolcosztású" ablaka téglából kirakott kiváltóval és keretézéssel

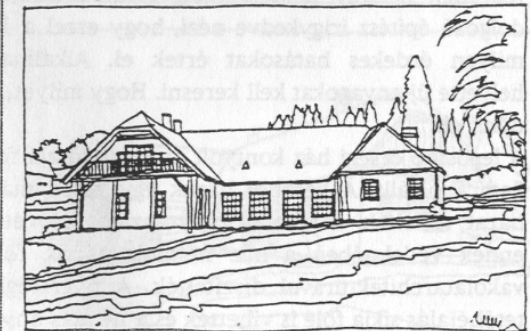
így ne!

- hármasszósztású "TÜZÉP" ablak külső redőnytartóval, műanyag redőnnel
- nehézkes, durva könyöklőpárkány
- esetleges, öncélú vakolatdísz

ezt ajánljuk!

- hagyományos tömegformájú "L" alakú lakóház
- új, hálós osztású, árnyékolt üvegfelületekkel
- az üvegezés a tornácot idéző falsík belső felületére kerül

A homlokzatok igazi értékeit - hasonlóan a régi, őrségi házakhoz - a homlokzat és nyílászárók szép arányai, a kevés, ízléssel alkalmazott építészeti tagozat, motívum, és az elegáns, visszafogott színek adják. Hasonló feltételeknek kell a mai épületek homlokzatainak is megfelelni.

A vakolt házak mellett a nyersen hagyott téglafalak is megnyugtató, szép képet adnak. A téglából - hasonlóan a régi kőművesek leleményességéhez - sajátos mintákat, tömör és tört felületeket lehet kirakni. Hiba azonban, ha a téglasorok közötti fugákat nem töltik ki, vagy mélyen kikaparják - ez az őrségi házaknál megszokottaktól alapjában eltérő felületet eredményez.

A faburkolatokat csak esőtől védett helyen, és mértékkel szabad alkalmazni. Nem szép, ha a finoman konstruált párkányok homlokfelületeit széles, otromba sávokká fogják össze. Tapasztalatunk, hogy ezek az esőnek, hónapok kitett védtelen felületek igen gyorsan romlanak, károsodnak.

A kőburkolatok alkalmazása legtöbbször idegen a kialakult településképtől. Különösen kedvezőtlen megjelenést kölcsönöz a házaknak, ha a homlokzat bizonyos felületét szabálytalan kőlapokkal burkolják, és a széles hézagokat szürkés-fekete cement habarccsal töltik ki. Idegen, nemkívánatos motívum a laposan hasadó kövekből vízszintesen kirakott ún. "sprengelt" felület is; sajnos alkalmazására nem egy példát találtunk. Az acél, alumínium és műanyag táblaburkolat ugyancsak nem való az őrségi lakóházak homlokzatára.

5.8. Tetőforma, tetőhéjalás

Az őrségi házakat évszázadokon keresztül növényi anyagokkal, náddal, zsindegyel, zsuppal fedték; ennek a jól bevált, de nagyon tűzveszélyes fedésnek néhány példája máig fennmaradt. A korszerű fedőanyagokkal dolgozó építész irigykedve nézi, hogy ezzel a különösen szép fedőanyaggal milyen érdekes hatásokat értek el. Alkalmazása ma mégsem ajánlott: helyette új anyagokat kell keresni. Hogy milyet, azt elsősorban a tető formája dönti el.

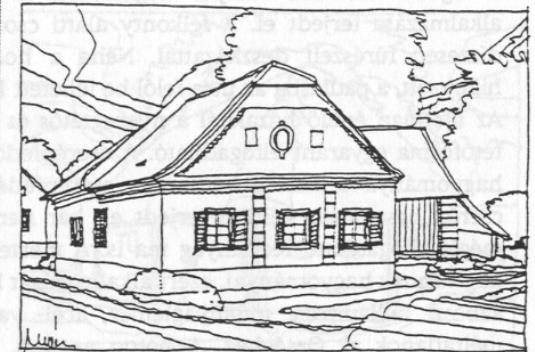
A legősibb őrségi ház kontyolt nyeregtető alá foglalt konyhából, szobából és kamrából állt. A későbbi házak egy része már oromfalas, nyeregtetős. A házat vakolták, a felfalazott oromzatot esővető osztópárkánnyal látták el: ennek védelmében a ház homlokzatának földszinti sávját kis kiülésű vakolatarchitektúrával díszítették. A nyerstégla házaknál az oromzatot a tetőhéjalás síkja fölé is vihették és a héjalás anyagát nekivezették az oromfal belső felületének.

Útmutató

5.7. Külső burkolatok

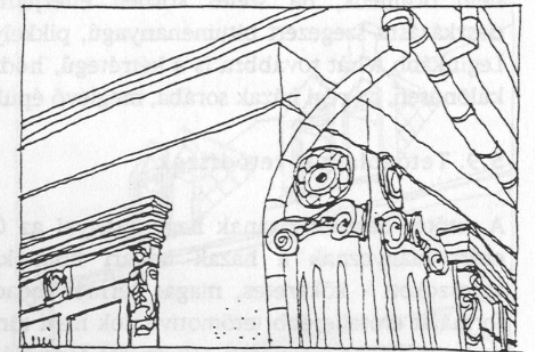
régen ilyen volt:

- nagy, nyugodt homlokzati síkok vakolva, meszelve
- főhomlokzat mértéktartó vakolt díszítése
- deszka kitöltőfal és vakolatlan, meszelt téglafelület a gazdasági épületeknél

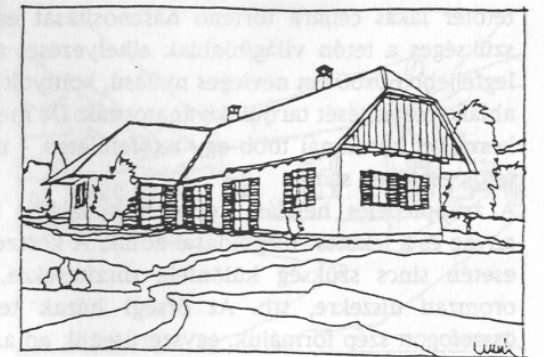
így ne!

- gipszdíszekkel elhalmozott homlokzat
- hagyomány nélküli formaelemek
- kedvezőtlen megoldású vízvezetés

ezt ajánljuk!

- hagyományos homlokzatburkoló anyagok: simított vakolat, függőleges deszkázat
- zsalugáteres nyílászárók
- nyugodt tetőforma, cserép héjalással

A párkányok általában függő eresszel készültek; esőcsatornát soká nem is alkalmaztak. A nyeregtetős házak fedését később cserépfedéssel cserélték ki. A régebbi házaknál kontyos megoldással is találkozunk. Igazán a félkonty alkalmazása terjedt el. A félkonty alatti csonkaorom fából épült, gyakran díszesen fűrészelt deszkázattal. Néha a homlokdeszkázat nagyobb része hiányzott, a padlásba az utca felől be lehetett látni.

Az újonnan épülő házaknál a nyeregtetős és félig vagy egészen lekontyolt tetőforma egyaránt elfogadható. A cserépfedő anyagok közül a legnagyobb hagyománya a kettős hódfarkas cserépfedésnek van. Az égetett, sajtolt cserép használata később terjedt el; bár nem túl jellegzetes megjelenésű, mégis elfogadható fedőanyag ma is. A mesterséges palafedésnek /múpala/ alig vannak hagyományai, ezért alkalmazását kerülni kell. A táblás fedések - azbeszt hullámpala, műanyaglemez, acél- vagy alumínium trapézlemez - méltatlanok az Őrséghez. A beton anyagú, sajtolt /pl. BRAMAC cserép/ illetve mázas cserepek nehézkes, súlyos megjelenést adnak az épületeknek: nem örülnénk, ha széles körben elterjednének. Ugyanígy vagyunk a deszkázásra szegezett bitumenanyagú, pikkelyes fedéssel is /pl. "TEGOLA"/. Leginkább tehát továbbra is a kétrétegű, hódfarkas cserépfedés ajánlható - különösen, ha régi házak sorába, meglévő épületek közé építkezünk.

5.9. Tetőablakok, tetődíszek

A tetőtér hasznosításának hagyományai az Őrségben általában nincsenek, ezért hiányoznak a házak udvari homlokzatáról a - más vidékeken megszokott - kökeretes, magas terménybeadó nyílások. A tető egységes formáját erőteljesebb tetőmotívumok nem törlik meg, a tetőtér szellőztetése az oromfalakon kialakított, jellegzetes formájú nyílásokon keresztül történik. Ezeket az adottságokat - úgy gondoljuk - ma is tiszteletben kell tartani. A tetőtér lakás céljára történő hasznosítását ezért nem ajánljuk. Ha mégis szükséges a tetőn világítóablak elhelyezése, akkor csupán kisebb méretű, legfeljebb 60x60 cm névleges nyílású, kontyolt lefedésű, cserép héjalású álló ablakok létesítését tartjuk kívánatosnak. De még az ilyesféle ablakokból sem készülhet háromnál több egy tetőfelületen - még egészen hosszan elnyúló tetők esetében sem.

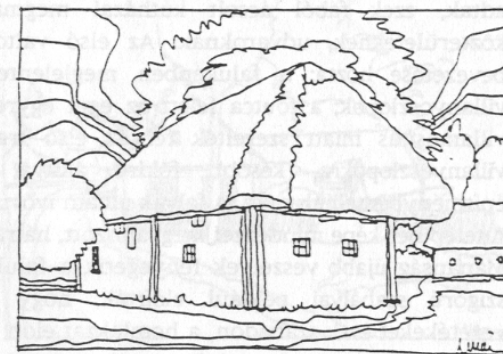
A zsuppfedeles héjalás szépségét a sajátos felületű, vastagon felhordott anyag és a lekötés megoldásai adták. A korszerű tetőhéjalások alkalmazása esetén sincs szükség különféle díszítésekre, tetőfelépítményekre, bádog oromzati díszekre, stb. Az őrségi házak tetőzetének karakterét éppen összefogott szép formájuk, egyszerűségük adja. Ettől nem ajánlatos ma sem eltérni.

Útmutató

5.8.9. Tetőforma, tetőablakok

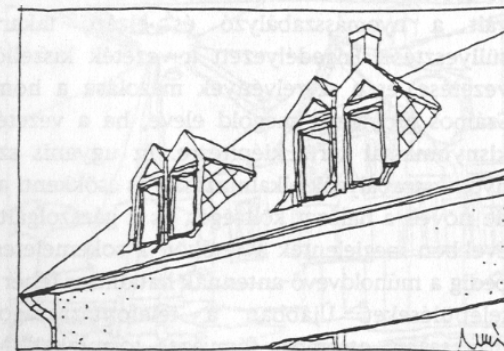
régen ilyen volt:

- egységes tetőforma és fedőanyag
- felépítmények nélküli tető
- árnyékot adó ereszalja

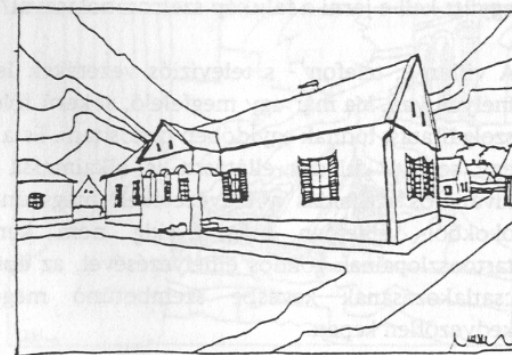
így ne!

- aránytalan, nagyméretű tetőablakok, bonyolult formával
- jellegtelen rombuszpala burkolat
- megoldatlan lefedési részletek

ezt ajánljuk!

- egységes tető, hagyományos oromfallal
- a tető megjelenését felépítmények nem zavarják

5.10. Közművek, antennák

A közművesítés korábban ismeretlen volt e vidéken is. Ivóvizet a kutak adtak, ezek fából ácsolt kútházai megmaradtak, és máig díszei a közterületeknek, udvaroknak. Az első változást a villany és a telefon bevezetése hozta: a faluképben megjelentek a kátránnyal átítatott fa villanyoszlopok; a főtca felett az eget egyre több vezeték hálózta be. A villamosítás miatt szerelték fel az első transzformátorokat is, előbb a villanyoszlopokra, később földre állítva, önálló burkolattal, illetve építményben elhelyezve. A falvak utcáin ivóvíz s tüzvíz kutak is létesültek. A település képe mindezzel megváltozott, hátrányára.

Manapság újabb veszélyek fenyegetik a faluképet. A földgáz szerelésének szigorú szabályai például előírták, hogy a sárgára csikozott elosztó vezetékeket csak szabadon, a homlokzat előtt lehet felszerelni; ugyancsak a homlokzatra kerültek a gázfővezeték elzárását takaró, otromba fémdobozok, és esetenként a mellvédűtés fém szellőzőrőzsái is. Mára azonban lehetővé vált a nyomásszabályzó és elzáró takarásba való helyezése, vagy süllyesztése. Engedélyezett a vezeték kiszellőztetett falhoronyban történő vezetése, és a szerelvények mázolása a homlokzat színének megfelelően. Számos problémát megold eleve, ha a vezetékhalózat nem közép-, hanem kisnyomással kerül kiépítésre. Ez ugyanis szükségtelessé teszi az egyedi nyomásszabályzó alkalmazását, és csökkenti a betartandó védőtávolságot is, de növeli a hálózat költségét, és a gázszolgáltató munkarészét. Az 1960-as években megjelentek a tetőkön a sokemeletes televízióantennák; jó öt éve pedig a műholdvevő antennák hatalmas, fehér "salátás-tányérjai" lepték el a településeket. Újabbban a telefontársaságok építenek templomtorony magasságú, otromba, fémvázás tornyokat. Mindezekre a szolgáltatásokra természetesen szükség van. Kérdés, hogy létesítésüknek mindenképpen együtt kell-e járni a falukép szétrombolásával?

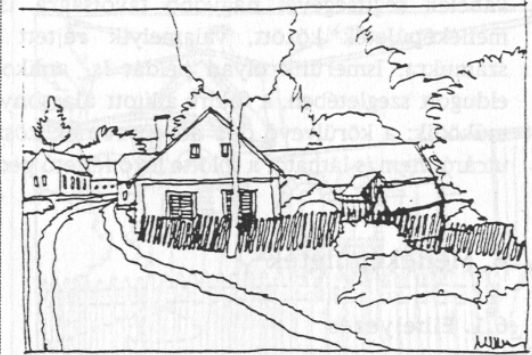
A villany-, telefon - s televíziós vezetékek legjobb helye igazából a föld mélyén van. Ma már egy megfelelő, sokerű földkábel segítségével számtalan szolgáltatást tudnak egyidőben biztosítani. És a földbe fektetett kábelek még egy sor, új feladat ellátásra is alkalmassá tehetők majd. Egyszóval: a kívánatos megoldás a légvezetékek megszüntetése lenne. Erre gazdasági okokból vélhetően még évekig nem kerül sor. Addig a vezeték tartóoszlopainak gondos elhelyezésével, az épületek irányában a vezetékek csatlakozásának kevésbé szembetűnő megoldásával lehet javítani a kedvezőtlen képen.

Útmutató

5.10. Közművek, antennák

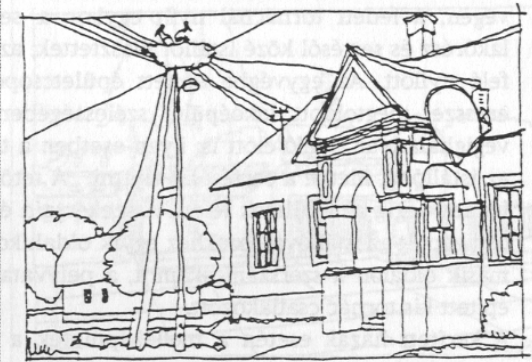
régen ilyen volt:

- a villanypóznák, gázvezetékek és szerelvények stb. nem zavarták a faluképet
- nem voltak közlekedési-, és figyelemfelhívó táblák, reklámok

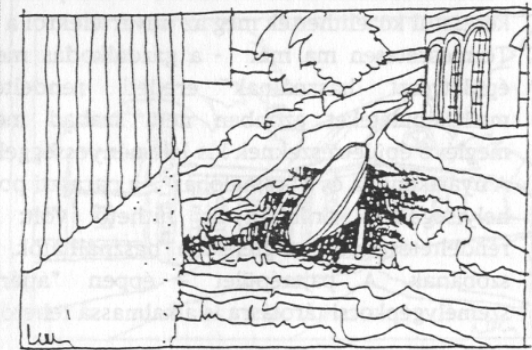
így ne!

- a műholdas antenna hatalmas tányérja eltakarja a "kódisállás" szép részleteit
- villanypózna gólyafészekkel, eget behálózó vezetékhaló

ezt ajánljuk!

- a műholdvevő antenna a földön elhelyezve is kiválóan működik
- építmény közelébe telepítve tetővel is védhető
- csatlakozása a földben vezetendő

A műholdas antennák hatalmas tányérjait sem kell okvetlenül a "kódissálás" árkádjaira szerelni. Az antenna elektromos jelei ugyanis megfelelő koaxiális kábelek segítségével nagyobb távolságra is elvezethetők. A legjobb a melléképületek között, valamelyik rejtett tetőfelületen helyet keresni számukra. Ismerünk olyan példát is, amikor az udvar vagy kert egyik eldugott szegletében, a földre állított alacsony betontuskókra szerelve is jól működik: a körülvevő dús növényzetnek köszönhetően a lakóházból és az utcáról nem is látható, a fölötte lévő féltető pedig megóvja a csapadéktól.

6. Melléképületek

6.1. Elhelyezés

A legkorábbi, legegyszerűbb, kontyos, nyeregvetős házak eresztornácának végén, a fedett tornácnál nyílt egykor a sertésól. Később sok helyen a lakórész és sertésól közé istállót illesztettek; az ól ajtaja továbbra is a tornác felé nyílt. Az egyvégbe épített épületsoportnál gyakran az istállót az eresszel megtöltött lakóépület szélességében építették. Máskor a tornác végig haladt az istálló előtt is; ilyen esetben a tornácra végig haladva lehetett az istállóba, illetve a sertésólig eljutni. A tető mindkét esetben törés nélkül haladt végig az épületek felett. A szekérszín és pajta legtöbbször ugyancsak összeépült az istállóval, ezekhez egyik oldalukon a "pajtafia" - szénraktár, a másik oldalon a szerszámkamra, a pelyvatartó és a szerszámok számára épített kis tornác csatlakozott.

A kerített házak esetén a melléképületek a telek adottságaihoz igazodva vették körbe az udvart. A pajtaépületek hagyományosan átjárhatóak voltak: a kerített házaknál és az "U" illetve "L" beépítésű portáknál gyakran az átjárón keresztül közelíthették meg az udvartelekről a gyümölcsösökert, kaszálót.

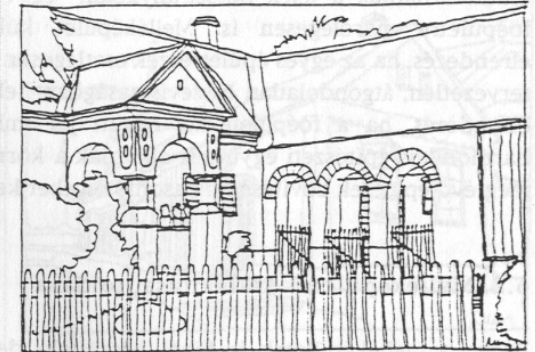
Természetesen ma már - a gazdálkodás megváltozásával - nem minden épületrészt használnak eredeti rendeltetésüknek megfelelően. A melléképületeket azonban nem szabad meg gondolatlanul lebontani; a meglévő épületrészeknek kis leleményességgel új rendeltetést lehet keresni. A nyárikonyha és a "csinálóház" - a paraszti porta egykori sokcélú, praktikus helyisége - korábban is fűthető volt: ezek továbbra is eredeti rendeltetésüknek megfelelően használhatóak, pl. kis műhelynek, "hobby" szobának. A pajtaépület - éppen "átjárhatósága" következtében - személygépkocsi tárolásra is alkalmassá tehető.

Útmutató

6.1. Melléképületek elhelyezése

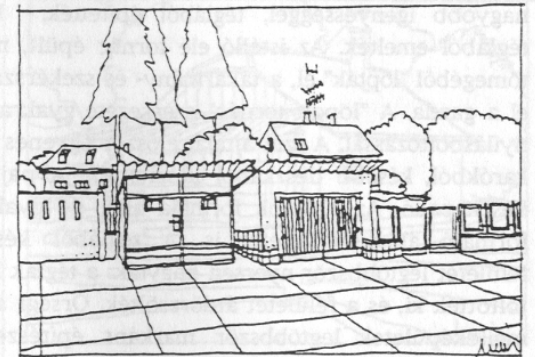
régen ilyen volt:

- "L" alakban elhelyezett fő-, és melléképületek
- változatos homlokzati megjelenés
- jó és praktikus kapcsolat az egyes egységek között

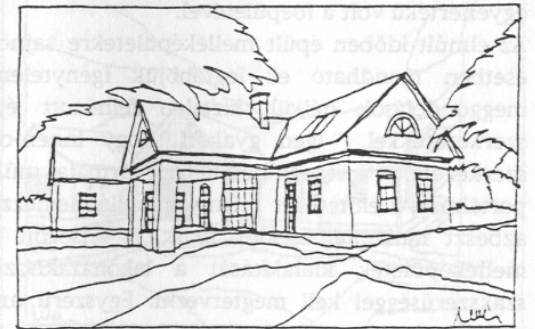
így ne!

- "bádoggváros" az újonnan épült lakóházak előtt
- igénytelen megjelenésű, "tervezetlen", rossz formájú és anyagú építmények
- tájidegen, öncélú elhelyezés, vagyonvédelmük nem megoldott

ezt ajánljuk!

- a fő- és melléképületek jól átgondolt épületegyüttest alkotnak
- az épületszárnyak között barátságos belső udvarok alakulnak ki

A műhokias arannak hatásmat tányerjait sem kell okvetlenül bjtztörni

A szükséges, új melléképületek ma is összeköthetők a főépülettel: csatlakozhatnak a telek hosszirányában, "egyvégtébe" építve, vagy akár a főépületre merőlegesen is. Melléképület külön is építhető. Hibás az elrendezés, ha az egyes épületrészek esetlegesen csatlakoznak egymáshoz, és tervezetlen, átgondolatlan összevisszaságban helyezkednek el a telken. Jó az elrendezés, ha a főépületekkel együtt jól működő, ugyanakkor szép és harmónikus építészeti együttest alkotnak a környező növényzettel, tájjal. A meglévő épületek bővítésénél hasonló elveket kell érvényesíteni.

6.2. Melléképületek kialakítása, toldása

Régen a melléképületek is fából készültek, de gyakran építettek e célra vályog, vagy "sárházakat" is. A századforduló óta az új istállókat már nagyobb igényességgel, téglából építették; legtöbbször a kocsiszínt is téglából emelték. Az istálló elé tornác épült, melynek területét az épület tömegéből "lopták" el, a takarmány- és szekérszínbe így fedél alatt juthatott el a gazda. A "lopott tornác" szerkezete gyakran téglapillér volt, félköríves nyílásboltozással. A szín ajtaját először egyenes borostyánágakkal összefont karókból, később deszkából készítették. A pajta padlója lehetett osztott deszkapalló. Az ablakok formája álló, de gyakran alkalmaztak négyzetes formájú ablakszerkezetet is. A téglából készült melléképületek külső felületét legtöbbször nyersen hagyták: a téglák közötti hézagokat habarccsal töltötték ki, és a felületet átdörzsölték. Őrségi sajátosság volt tehát, hogy a melléképületek legtöbbször markáns építészeti motívumokkal - lopott, boltíves tornác, négyzetes formájú, sűrűn osztott ablakok, erős kiugrású tégladiszítésű esővető párkány - rendelkeztek; kialakításuk, megjelenésük egyenértékű volt a főépületével.

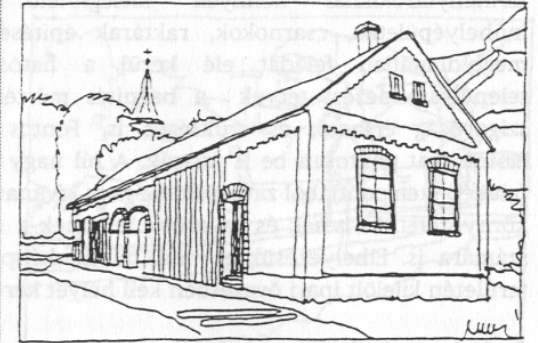
Az elmúlt időben épült melléképületekre sajnos mindez csak a legritkább esetben mondható el: legtöbbször igénytelen megjelenésű, különösebb megfontolások nélkül, hirtelen felhúzott épület, a lehető legolcsóbb szerkezetekkel. Igen gyakori, hogy innen-onnan összehordott, bontott szerkezeteket építenek be, melyek formája, működése nem alkalmazkodik a portához. Az előtetőket műanyag hullámlémezzel, a tetőt fémlémezzel vagy azbeszt hullámlémezekkel fedik. A felsorolt rossz példákkal szemben a melléképületek kialakítását a lakóházakhoz hasonló gondossággal és szakszerűséggel kell megtervezni. Egyszerű anyagok - látszó téglafelület, sima festett, színezett-meszelt lábazat és homlokzatvakolat, fa- vagy fémablak mázolja, cserépfedés - nagyon megfelelnek az építésnél.

Útmutató

6.2. Melléképületek kialakítása, toldása

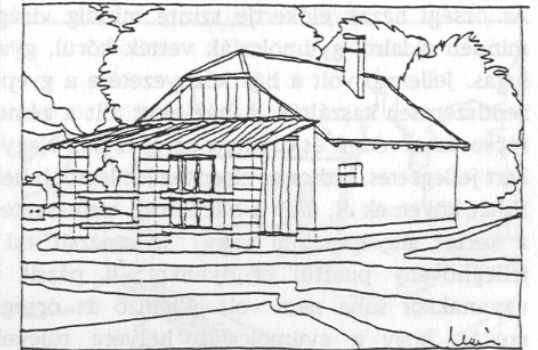
régen ilyen volt:

- téglából épült melléképület, elől komfortos "csinálóházzal"
- őszinte anyaghasználat: téglá- és fa felületek gazdagítják a ház megjelenését

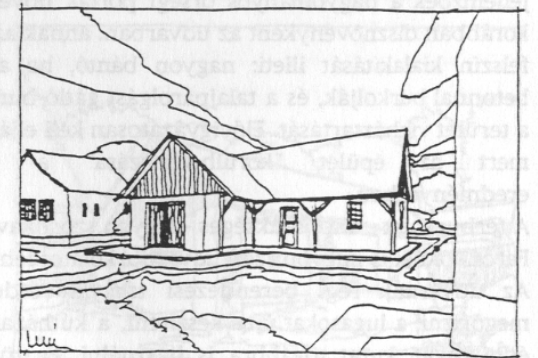
így ne!

- meglévő, szerény, jó arányú melléképület utólagos toldása igénytelen fedett tárolóval
- az igénytelen hullámpala lefedés még melléképület esetében sem fogadható el

ezt ajánljuk!

- a fő-, és melléképületek azonos anyagokból készülnek, a rendeltetésnek megfelelő igényességgel
- a melléképületben kap helyet a garázs, a műhely, szerszámhároló
- érdemes megtartani a nyárikonyhát is

Fontos, hogy a főépülethez illő, jó arányú és kedvező formájú melléképületek szülessenek. Mindez a kíváncsi a személygépkocsi tárolóknál, kisebb terménytárolóknál könnyen kielégíthető. Ha azonban nagyobb műhelyépületek, csarnokok, raktárak építése válik szükségessé, szinte megoldhatatlan feladat elé kerül a hatóság és a tervező. A jó településrendezési tervek a beépítés mértékét és módját megkötik, e szigorúság érthető, és szükséges is. Fontos azonban, hogy ezeket az előírásokat pontosan be is tartsák. A túl nagy melléképületek nem csak a falukép szempontjából zavaróak, de nem kívánatos módon terhelik az épített környezetet, terhesek és zavaróak lehetnek a szomszéd lakóépületek lakói számára is. Elhelyezésükre - ha mindenképpen szükséges - a település területén kijelölt ipari övezetben kell helyet keresni.

7. Udvar és kert

Az őrségi házak előkertje szinte mindig virágos volt. A portát általában minden oldalról gyümölcsfák vették körül, gyakori volt az épület melletti lugas. Jellemző volt a ház környezetére a gyep: a természetes növényzetet rendszeresen kaszálták. A ház előtt állt a gémeskút, a szerekben a fedett, rácsozással védett és díszített kerek kút. Nagy szerencse, hogy az udvar és kert jellegzetes, otthonos elrendezése legtöbb helyen máig nem változott.

Hibát követnek el, akik a ház körüli természetes növényzetet felszántják, és a kertet angolpázsittal vagy "sportpázsit"-tal vetik be. Számtalan ritka jellegnövény pusztul el ilyenkor: a pázsit egységes, "hibátlan" zöldje ugyanakkor soha nem volt jellemző az őrségi házak udvarára. Újabban szokás, hogy a gyümölcsfák helyére tülevelű dísznövényt, örökzöldet ültetnek. Van, hogy több fiatal fenyőfa is áll az udvarban. Ezek a díszfák nem jellemzőek a hagyományos őrségi porták növényzetére. A fenyő sem állt korábban dísznövényként az udvarban: annak az erdőben volt a helye. Ami a felszín kialakítását illeti: nagyon bántó, ha az udvarok nagyobb részét betonnal burkolják, és a talajpárolgást gátló burkolat jelentősen befolyásolja a terület vízháztartását. Elővigyázatosan kell eljárni a régi házak esetében is, mert az épület "körülbetonozása" a falnedvesség növekedését eredményezheti.

A térburkolat - ahol szükséges - legyen szórt kavics, esetleg kő, bontott téglák. Farönkökből is nagyon szép udvarburkolatot lehet készíteni.

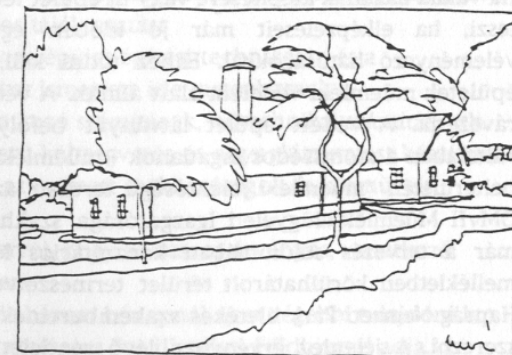
Az udvarnak régi berendezési tárgyait érdemes eredeti helyzetükben megőrizni; a lugasokat újra készíteni, a kútházakat gondosan karbantartani, és a tókát, kutat továbbra is használni. Ez történhet hagyományosan, de korszerű szivattyús öntözőrendszerrel is.

Útmutató

7. Udvar és kert

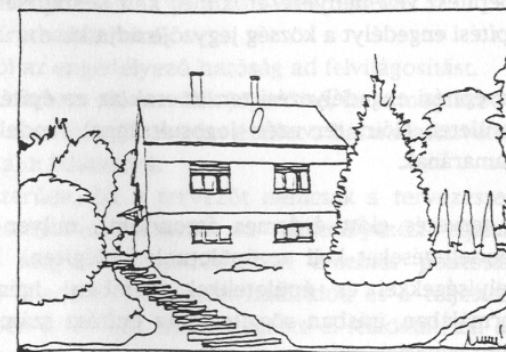
régen ilyen volt:

- régi paraszti porta gondosan kaszált ósgyepvel
- a gyümölcsfa az épületek környezetének hagyományos növényzete

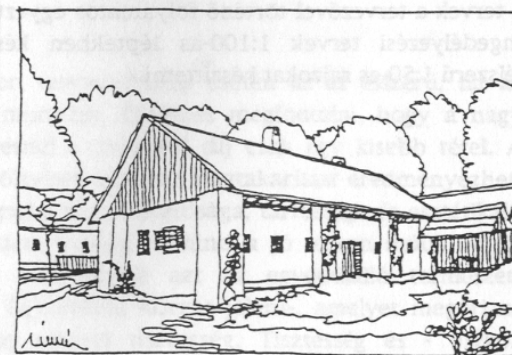
így ne!

- merev rézsűs tereprendezés
- egységes "sportpázsit"
- a fenyőfa az Őrségben nem volt "dísznövény"

ezt ajánljuk!

- a pajtából kialakított pihenőház természetes környezetén alig kell változtatni
- az ósgyep és az őshonos jellegnövényzet megtartandó
- az oszlopra szülő futtatható
- az udvarba szerény virágoskert kerülhet

8. A tervezésről és engedélyeztetésről

Ha valaki házának átépítésére vagy új épület létesítésére szánja el magát, jól teszi, ha elképzeléseit már jó időben egyezteteti az engedélyező és véleményező hatóságokkal. Ehhez tudni kell, hogy a legértékesebb régi épületek műemléki védelem alatt állnak. A védettséget a tulajdoni lapra is rávezetik. A védett épület látványát befolyásoló építkezések esetében /általában a szomszédos ingatlanok - műemléki környezet/ és Szalafő teljes belterületén /műemléki jelentőségű terület/ az építésügyi eljárás során az OMvH Műemlékfelügyeleti Igazgatósága szakhatóságként jár el. A hivatal már a tervezés stádiumában konzultációs lehetőséget biztosít. Az 1.sz. mellékletben körülhatárolt terület természetvédelmi övezet ; itt a Fertő-Hanság Nemzeti Park illetékes szakembereinek szakvéleményét is meg kell szerezni. A jelenleg érvényben lévő rendelet szerint a természetvédelmi vagy műemlékvédelmi védettségű területen történő építkezéshez a területi főépítész véleményezését is meg kell kérni. Nem védett épület esetében az építési engedélyt a község jegyzője adja ki.

Az építési engedélyezési tervet csak az az építész készítheti el, aki az adott területen előírt tervezési jogosultsággal rendelkezik, és tagja az Építészeti Kamarának.

A tervezés előtt érdemes átgondolni, milyen célból építkezünk, milyen rendeltetéseket kell az épületnek kielégíteni. Érdemes a létesíteni kívánt helyiségekkel és épületekkel szembeni igényeinket "építési program" formájában, írásban rögzíteni. Az építész számára ez sokkal többet mond, mint egy vázlatrajz.

A tervek a tervezővel történő folyamatos egyeztetés során alakulnak ki. Az engedélyezési tervek 1:100-as léptékben készülnek. /A kivitelezéshez célszerű 1:50-es rajzokat készíttetni./

A tervdokumentáció részei:

- szükséges számú alaprajzi, metszeti és homlokzati rajz
- helyszínrajz, amely a tervezett épület elhelyezkedéséről és az érintett szomszédokról ad pontos tájékoztatást
- a műszaki leírás, amely az épület építési technikáját, és a felhasználandó anyagokat ismerteti, ide tartozhatnak a tartószerkezetekre vonatkozó számítások, hőtechnikai számítás, stb.
- nem kötelező, de célszerű költségvetés és anyagkimutatást készíttetni
- hatósági nyilatkozatok az érintett szakhatóságok és közművek részéről
- a tervező nyilatkozata arról, hogy az összes érvényes, vonatkozó előírásokat kielégíti a terv
- hivatalos helyszínrajz, és három hónapnál nem régebbi tulajdoni lap az építési jogosultság igazolására /az illetékes Földhivatal adja ki/

A beadás - erre a célra készített nyomtatványboltban vásárolható - megfelelően kitöltött kérvényiratban történik.

A szükséges illeték nagyságáról az engedélyező hatóság ad felvilágosítást.

Az építési engedélyről szóló határozat akkor válik jogerőssé, ha a megszabott időtartamon belül fellebbezés nem érkezik. A kész épület a használatbavételi eljárás sikeres lezárása után válik lakhatóvá.

Az építető akkor jár el célszerűen, ha a tervezőt nemcsak a tervezéssel, műszaki dokumentáció elkészítésével, hanem az engedélyezési eljárás végigvitelével bizza meg. A megbízási szerződésben érdemes pontosan megfogalmazni az elvégzendő feladatot, a kitűzött határidőt, és a teljesítés egyéb feltételeit. Ideális esetben a tervező akkor végezte el feladatát, ha az építési engedély-határozatot a hatóság kiadta. Hasznos a tervezőt helyszíni művezetéssel megbízni, ezzel elejét lehet venni a használatbavételi eljáráson jelentkező problémáknak.

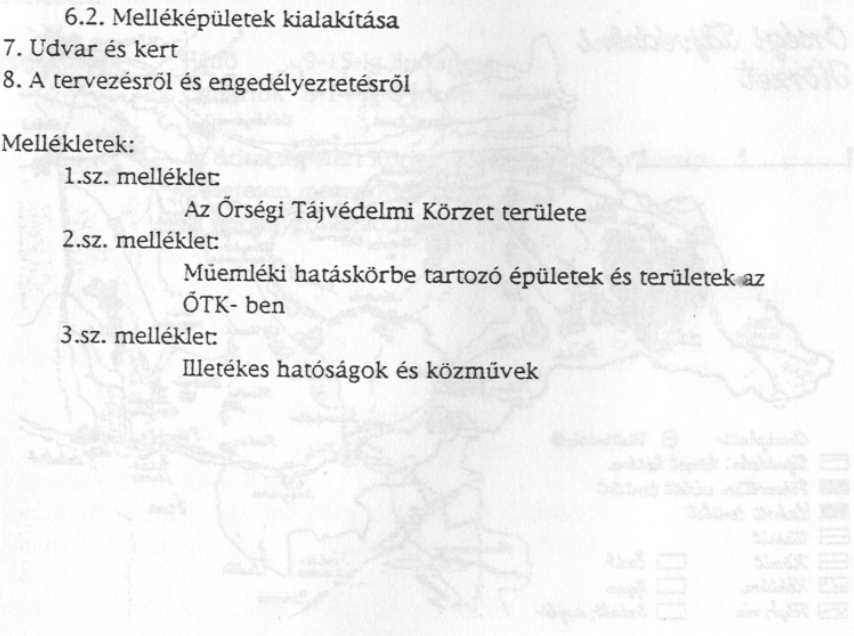
Továbbépítéskor, átalakításkor, tervmódosítás esetén az az ésszerű, ha az eredeti tervezőt kéri fel a munkára. Érdemes megfontolni, hogy a nagy anyagi terhet jelentő építkezésnél a tervezési díj csak egy kisebb tétel. A gazdaságos, jó terv az egész költséget tekintve megtakarítást eredményezhet, nem beszélve arról, hogy az épület használhatósága, tartóssága és esztétikája - amely nem egy-két esztendőre szolgál -, mind a jó terven múlik. A jó, korrekt tervnek figyelembe kell vennie azt az egyedülálló természeti környezetet- amit az Őrségi Tájvédelmi Körzet jelent-, amelyet megőrizni nem hatósági feladat, hanem emberi tisztesség. Tisztesség és - olykor nehezen belátható - kötelesség számunkra, és gyermekeink számára.

Tartalomjegyzék:

- Bevezető
- 1. A telek kiválasztása és a beépítés
- 2. Épület a tájban
- 3. Új épületek a faluképben
- 4. Kapcsolat a környezettel: kapu és kerítés
- 5. A főépület
 - 5.1. A főépület formája és elhelyezkedése
 - 5.2. Meglévő főépület toldása
 - 5.3. Utcai homlokzat
 - 5.4. Udvari homlokzat
 - 5.5. Homlokzati ajtók, ablakok
 - 5.6. Üvegfalak
 - 5.7. Külső burkolatok és díszek
 - 5.8. Tetőforma, tetőhéjalás
 - 5.9. Tetőablak, tetődíszek
 - 5.10. Közművek, antennák
- 6. Melléképületek
 - 6.1. Elhelyezés
 - 6.2. Melléképületek kialakítása
- 7. Udvar és kert
- 8. A tervezésről és engedélyeztetésről

Mellékletek:

- 1.sz. melléklet
Az Őrségi Tájvédelmi Körzet területe
- 2.sz. melléklet
Műemléki hatáskörbe tartozó épületek és területek az ŐTK- ben
- 3.sz. melléklet
Illetékes hatóságok és közművek

8. A tervezésről és engedélyeztetésről

A területrendezésről részletesen a területrendezési tervben lehet beszélni. A területrendezés a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozását jelenti. A területrendezés célja a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozása. A területrendezés a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozását jelenti.

A területrendezés a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozását jelenti. A területrendezés a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozását jelenti.

A területrendezés a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozását jelenti. A területrendezés a terület használatának, formájának, megjelenésének, környezetének, valamint a területen végrehajtandó építési munkáknak a szabályozását jelenti.

1.sz. Melléklet:

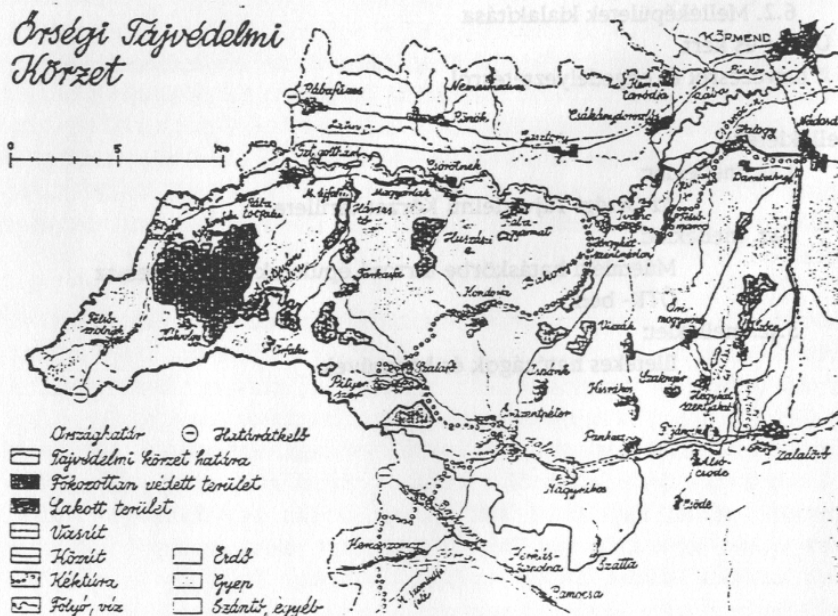
Az Őrségi Tájvédelmi Körzet területén a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatósága építési ügyekben szakhatóságként jár el.

A hatóság elérhető az alábbi címen/címeneken/

9435 Sarród, Rév-Kócsagvár Pf. 4
Tel.:(99) 370-926, (99) 370-919

9900 Kőrmend, Sport u. 4.
Tel.:(94) 410-050, (60) 311-705

9730 Kőszeg, Arborétum utca 2.
Tel.: (94) 362-676

2.sz. Melléklet:

Műemléki hatáskörbe tartozó épületek és területek az ÖTK-ben.

Az OMvH egyedileg védett épületeknél I. fokú építészeti hatóságként, műemléki környezetben és műemléki jelentőségű területen szakhatóságként vesz részt.

A hatóság az alábbi címen érhető el:

Országos Műemlékvédelmi Hivatal
Műemlékfelügyeleti Igazgatóság

1014 Budapest, I., Táncsics M. u.1.
Postacím: 1250 Budapest 1. Pf. 6.
Telefon: 1/156/9722

Illetékes a klasszikus műemlékek esetében: a Vas megyei területi felügyelő, és a Népi Épületek Osztályának területi felügyelője népi műemlékek esetében.

Fogadónap: Hétfő 9-15-ig Budapest,
Csütörtök 8-14-ig Győrött.

Az őrszentpéteri Körjegyzőségen minden hónap előzetesen megadott napján.
/a Körjegyzőség ad tájékoztatást/

Egyedi védetségű épületek:

Alsószőlők,	Fő u. rk. templom
Apátistvánfalva,	Úttörőtábor u. - rk. templom
Daraboshegy,	Fő u. fa harangláb
Farkasfa, lásd. Szentgotthárd	
Felsőszőlők,	Fő u. 927. - vízimalom Fő u. 345. - fészület
Hegyhátszentjakab,	Kossuth L.u. - rk. templom
Ispánk,	Keletiszer 12.
Ivác,	Kisrákosi országút - bádóg korpuszos fészület Kossuth L. u. 1-9. - Sigray kastély Kossuth L.u. 74. - rk. templom
Kétvölgy,	Fő u. 36.
Nagyrákos,	Alsószér - rk. templom Alsószér 18. - kovácsműhely
Őriszentpéter,	Keserűszer 10. Keserűszer 15. Kovácsszer 45. Siskaszer 26. Templomszer 15. - rk. templom Templomszer - téглаégető
Pankasz,	Dózsa Gy-u. 11. - kovácsműhely Petőfi S.u. 23. - harangláb

Rábagyarmat, Kocsis L. u. - fakereszt
Fő u. 13.
Kocsis L. u. 2. - rk. templom

Szalafő, Alsószér 5.
Alsószér 11.
Alsószér 23.
Alsószér 33.
Csörgőszer 8.
Csörgőszer 10.
Csörgőszer 15.
Csörgőszer 16.
Felsőszér 1.
Felsőszér 5.
Felsőszér 14.
Gyöngyösszer 1-3.
Papszer 1-1/A.
Papszer 2.
Pityerszer 1-2.
Pityerszer 3.
Pityerszer 13.
Templomszer 11.
Templomszer 12.

Szentgotthárd, Farkasfa
Farkasfai u. 9. - harangláb
Hunyadi u. 2.

Rábakéthely, Felső u. - rk. templom

Rábatótfalu, Tótfalusi u. 116. - rk. kápolna

Szőce, Fő u. 88. - rk. templom

Műemléki Jelentőségű Terület /MJT/:
Szalafő teljes belterülete és a szereket körülvevő irtványok.
Műemléki Környezet /MK/:

Minden egyedi védetségű építmény közvetlen szomszédai és látványában meghatározó építkezések engedélyezése.

3. sz. Melléklet

Az építésügyi eljárásban résztvevő hatóságok és közművek nevei:

Területi Főépítési Hivatal, Zalaegerszeg

Városi Földhivatal, Kőrmend

Városi Tűzoltóparancsnokság, Kőrmend

Nyugat-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség, Szombathely

Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Kőrmendi Városi Intézete

Közművek: ÉDÁSZ Rt. Kirendeltség, Kőrmend

Víz- és Csatornázási Vállalat, Szentgotthárd

ÉGÁZ RT, Szombathely

Másodfokon illetékes:

Vas Megyei Közigazgatási Hivatal, Szombathely

Elsőfokú építésügyi hatóság az illetékes jegyző, kivételt képeznek az egyedi védettségű műemlékek.

A jegyzőségen /önkormányzatnál/ a tervezési jogosultságról felvilágosítást adnak, és ugyanott tervezői névjegyzék is található.